

Szitakötő

Téli túlélők

Mélyhűtött emberek?

A medvenyúlárnyék

Párnámat rázom

Nézzük együtt...

id. Pieter Bruegel képeit!

Szundító növények

Jégbe zárt kontinens

Varázslat, elvitelre

A havas táj elindul

TÉLI ÁLOM

<i>Inczédy Tamás</i> > BOCS	1	<i>Varga Zoltán Zsolt</i> > PUCCS KEREKERDŐBEN	32
<i>Károly Csaba</i> > A HÁLÓVENDÉG	4	<i>Vörös István</i> > AHOL AZ ALVÁS TÖR UTAT	35
<i>Vibók Ildi</i> > TÉLI ÁLOM TÉLEN, NYÁRON	6	<i>Haász János</i> > EGÉSZ TÉLEN ÁLMODNÁNK	35
<i>Hónyi E. Katalin</i> > TÉLI TULÉLŐK	8	<i>Kovács Zoltán Tibor</i> > VARÁZSLAT, ELVITELRE	36
<i>Szabó Attila</i> > A HAVAS TÁJ ELINDUL	10	<i>Borsiczky-Fél Júlia</i> > HA HOLLE ANYÓ PÁRNÁJÁT RÁZZA...	38
<i>Janeckó Kata</i> > A MOGYORÓS PELE ELMARADT ÁLMA	12	<i>Hollós Máté</i> > ILYEN A TÉL	40
<i>Molnár Dóri</i> > S(Z)ÜNTELENÜL	14	<i>Reszler Gábor</i> > JÉGBE ZÁRT KONTINENS	42
<i>Makovnyik Veronika</i> > HÓANYÓ ÉJJEL	14	<i>Szabó Csaba</i> > MAKKELLÁN TÖRTÉNETE	44
<i>Victor András</i> > MÉLYHŰTÖTT EMBEREK?	15	<i>Kapitány Máté</i> > AZ ELSŐ	46
<i>Bene Zoltán</i> > MAROSVÖLGYI BONIFÁC MEGMENTI A VILÁGOT	18	<i>Fecske Csaba</i> > MEDVE, TÉLEN	borító3
<i>Makó Ágnes</i> > ODIL ÁLMATLANSÁGA	20	<i>Búth Emília</i> > HIDEG A FÖLD	borító3
<i>Kelemen Tamás</i> > A MEDVENYÚLÁRNYÉK	22	A LAKATLANOK SZIGETE	borító4
Nézzük együtt... ID. PIETER BRUEGEL KÉPEIT!	24	illusztrációk > <i>Macsinka Zsolt, Török Eszter, Láng Anna,</i>	
<i>Jámborné Balog Tünde</i> > PÁRNÁMAT RÁZOM	26	<i>Benedek Virág, Pap Kata</i>	
<i>Szigeti Zoltán</i> > SZUNDÍTÓ NÖVÉNYEK	28	A mesék és versek hangos formában is elérhetők	
<i>Z. Karvalics László</i> > EMBERBŐL MEDVÉT?	30	soundcloud.com/liget	

Szerkesztők > *Horgas Judit, Levendél Júlia*
 Grafikai tervezés > *René Margit, Pákozdi Ferenc*
 Főmunkatárs > *Szirmai Panni*
 Olvasószerkesztő > *Bognár Anikó*
 Kiadja > *a Liget Műhely Alapítvány*
 Szerkesztőség címe > *1122 Budapest, Kissvábhegyi út 4-6.*
 E-mail > info@szitakoto.com
 Internet > ligetmuhely.com/szitakoto-folyoirat

Támogató > *Bethlen Gábor Alapítvány*
 Nyomdai kivitelezés > *Keskeny és Társai 2001 Kft. | ISSN 1789-4972*
 Terjeszti > *a Lapker Zrt*
 Előfizethető > *közvetlenül a kiadónál, a hírlapkézbesítő
 postahivataloknál és a HELIR-nél (1089 Budapest, Orczy tér 1.)*
 Előfizetési díj egy évre > *3780 Ft | Megjelenik negyedévente*
 Előfizetés > konyv.ligetmuhely.com

TÉLI ÁLOM

Bocs

Volt egyszer egy mosómedve bocs, aki édesanyjával a békés erdei tisztáson élt. Egy tél eleji napon a kis mosómedve gyönyörű pillangót látott a tisztáson, és annyira megtetszett neki, hogy követte. Persze nem repült utána, de hamarosan messze járt a lakhelyétől, az anyukájától és mindentől, amit addig ismert.

A pillangót egy cserjés vidéken szem elől vesztette, s épp akkor nagyot korgott a gyomra.

- Mami, éhes vagyok! - kiáltotta, de senki sem felelt.

Körülnézett, és megállapította, hogy alaposan elcsatangolt. Épp indult volna abba az irányba, amerre a tisztást sejtette, de akkor észrevette, hogy a bundája itt is, ott is koszos,

sáros, bogáncsokkal teli. Tudta jól, mi történik, ha hazamegy. Az anyukája azt teszi majd vele, amit bármely anyamosómedve tenne hasonló helyzetben: alaposan kimossa őt, még hozzá a jeges folyóban. A kis mosómedve viszont mindennél jobban utálta a mosakodást, ehhez a fogvacogtató téli fürdőhöz meg végképp nem volt kedve.

Elhatározta, hogy inkább keres magának ennivalót, ahogyan az anyukájától látta. Csakhogy ez nem volt olyan egyszerű. Hosszas talpalás és fárasztó keresgélés árán csupán néhány makkszemet talált, meg egy-két bogarat. Mindez a fél fogára sem volt elegendő. Ráadásul egyre hidegebb lett. Végül éhesen, fázva és holtfáradtan húzódott be egy barlangba, és mély álomba merült.

Azt álmodta, hogy a mosómedvék királyválasztást tartanak és mindenki közül éppen ő bizonyul legalkalmasabbnak a nemes posztra. Azonnal meg is koronázták, ő pedig eltökélte, hogy bölcs uralkodó lesz, olyan, aki jobba teszi alattvalói életét. Például haladéktalanul elrendeli, hogy ezentúl a kis mosómedvéket senki sem kényszerítheti mosdásra. Épp ki akarta hirdetni a rendeletet, de úgy érezte, nem tud megszólalni, mert nem kap levegőt. Ettől annyira megijedt, hogy felébredt. Nyitott szemmel aztán még jobban megijedt.

Hatalmas medve terebélyesedett felette, és mancsával a mellkasára nehezede szinte a földre nyomta a kis bocst. A medve óriásira tátotta a száját, láthatóan éppen arra készült, hogy felfalja.

Több sem kellett a kis mosómedvének, összeszedte minden erejét, ügyességét és gyorsan kicsusszant a medve szorításából. Egy szempillantással később már a barlang kijárata felé rohant. De a medve sem volt rest, nagy

ugrásokkal vetette magát a menekülő után. Látta a kis bocst, hogy hiába szalad, mert az óriási medve gyorsabb nála. Nem volt mit tennie, a barlangból kiérve felkapaszkodott az első fára, és felmászott a legtetejére. A medve hiába próbálkozott, olyan magasra nem sikerült utána kapaszkodnia. Csakhogy nem adta fel: leült a fa tövébe és várt. No, ugyan várhatott! A kis mosómedvének esze ágában sem volt lemászni a fáról. Sokáig ültek ott, egyik a fa alatt, másik a tetejében. Nagy sokára a medve felmordult unalmában.

- Te aztán arcátlan kis lény vagy, hallod-e?

- Ne haragudj, nem akartam semmi rosszat - hüppögött a kis mosómedve a fa tetejéről.

- Még hogy nem? - méltatlankodott a medve.

- Bemereszkedtél a barlangomba, elfoglaltad az alvóhelyemet, és még azt sem engedted, hogy megegyeek. Most aztán itt rostokolhatok, pedig már ugyancsak álmos vagyok. Épp a téli álmomat akartam megkezdeni.

- Tudod, én is épp nagyon fáradt voltam, meg éhes és fáztam, amikor bementem a barlangba. De ha tudtam volna, hogy a tiéd, be nem teszem oda a lábam, elhiheted.

- Egyáltalán, miféle állat vagy te? Óriáspatkány?
- kérdezte a medve tünődve.

- Mosómedve vagyok, csak még kölyök.

A medve meghökkenve pillantott a fa tetejébe.

- Mosómedve? De hisz akkor mi rokonok vagyunk! Na jó, gyere le, ígérem, nem eszlek meg!

- Mi az a téli álmom? - kérdezte a kis mosómedve, miközben lefelé mászott a fáról.

- Hogyhogy mi?! Te még sosem aludtál téli álmot? - döbrent meg a medve. - Hát persze, hiszen még kölyök vagy. A téli álmom az, hogy én most lefekszem aludni, és csak tavasszal kelek fel, amikor már jó lesz az idő. Ha nincs hova menned, te is elalhatsz a barlangomban.

A kis mosómedve magában így okoskodott: ha téli álmot alszom, azzal minden gondom egycsapásra megoldódik, hiszen tavasszal ébredek fel, amikor már sokkal melegebb lesz, én pedig bátran hazamerészkedhetek. Akkor mégsem annyira szörnyű, ha Mami kimossa a bundámat a patak vizében.

Így esett, hogy néhány perccel később már mindketten ott horkoltak a medve barlangjában.

A kis mosómedve kipihenten ébredt. Nagyon nyújtózkodott, és a még mindig horkoló medvét maga mögött hagyva könnyű szívvel sétált ki a barlangból. De alighogy kilépett, földbe gyökerezett a lába. Nem akart hinni a szemének.

A terve ugyebár az volt, hogy téli álmot alszik, és csak tavasszal ébred fel. Ez azonban most láthatóan dugába dőlt: a táj köröskörül fehér volt.

Miközben aludt, leesett a hó. A tél tehát még nagyban tart, sőt az is lehet, hogy épp csak most kezdődött el igazán.

A kis mosómedve visszakullogott a barlangba és újra lefeküdt. De most már hiába helyezkedett a legkényelmesebb pózokba, sehogy sem tudott elaludni. Nem a medve hangos hortyogása zavarta, egyszerűen nem volt álmos. Csak nagyon éhes. Hosszas forgolódás után megértette, hogy a mosómedvék nem alszanak téli álmot. Felkelt hát, és elindult, hogy eleséget keressen a hó alatt.

Teltek-múltak a napok, a kis mosómedve egyre ügyesebben tájékozódott a téli erdőben, és mindig talált új donságot. Lassan mindenfélét megtanult, amire egy mosómedvének szüksége lehet: már könnyedén szerzett magának enni- és innivalót.

Egy nap kényelmes sziklahasadékra bukkant, ami annyira megtetszett neki, hogy úgy döntött, a mindegyre horkoló medve barlangjából átköltözködik oda. Nagyon jól érezte magát a bőrében. Igen, most mindene megvan. Büszke volt magára, hogy egyedül is ilyen remekül helyt tud állni a téli erdőben. Már senki és semmi sem kényszerítheti, hogy hazamenjen, és soha többé nem kell elszenvednie, hogy az anyukája kimossa őt a hideg folyóban.

Csak azt sajnálta, hogy ezt a nagy boldogságát nem tudja megosztani senkivel. Úgyhogy gondolt egyet, beugrott a jeges folyóba, alaposan megmosakodott, aztán frissen, tiszta bundában haza indult, hogy meglátogassa az édesanyját.

INCZÉDY TAMÁS

A háló- vendég

MACSINKA ZSOLT rajzai

A kukac nagyon fázott, de kitartóan araszolt a deres ösvényen a gyümölcsöskert felé. Éhes is volt, mert pár napja abbahagyta az evést - tele gyomorral nem szeretett lefeküdni, most pedig éppen erre készült. Közelgett a tél.

Az almafa közvetlenül a kerítés mellett lakott, immár huszonhat éve. Nagyon szerette az életét, a napsütést, az esőt, a rendszeres metszéseket, a rajta termő piros gyümölcsöket, és még azokat is, akik a terméstől rendre megszabadították. De mostanra már fáradt volt, és egyfolytában ásítózott.

- Uram! Jó napot! Hahó!

A cérnavékony hang lentről jött, a talaj felől.

Az almafa lenézett.

- Ki vagy és mit akarsz? - kérdezte álmosan.

- Bocsánat, nem akarok zavarni, csak hálóhelyet keresek magamnak, ahol egy időre meghúzhatom magam. Nincs véletlenül egy almája?

- Alma? Erről lekéstél, barátocskám! - válaszolt a fa. - Már rég elvitték mindet.

- Ajjaj, akkor nagy a baj - sopánkodott a kukac -, most aztán végképp nem tudom, hol fekédek le aludni.

- Ha továbbmész az ösvényen, a kanyar után lesz egy farakás. Egy süncsalád lakik ott, és nekik biztosan van almájuk, mert rengeteget begyűjtöttek itt, alattam. Kérdezd meg őket, hátha áttelelhetsz náluk.

- Süncsalád...? - aggodalmaskodott a kukac.

- Ne rémüldözz, kölyök, ismerem őket, nagyon rendesek, vegetáriánusok is, nem fognak bántani -, és az almafa köszönésképpen meglengette néhány alsó ágát.

A kukac újra útnak indult. Sietni nem tudott, a lassú mozgástól viszont ki se melegedett, így nem kellett attól tartania, hogy leizzadva esetleg megfázik a hidegben.

Sün mama éppen végzett a takarítással. Elégedetten vette szemügyre a tiszta kuckót, a polcokon a tartalék elemóziát és a sarokban békésen szundító családját. Levette a kötényt, és már éppen lefeküdni készült, amikor kopogtattak.

- Te meg mi járatban vagy itt ebben a cudar hidegben? - szólította meg az ajtóban didergő kukacot.

- Ne tessék haragudni a zavarásért, de nagy szükségem lenne egy jó meleg almára, amiben álomra hajthatom a fejem. Az almafa szerint itt talán tudnak segíteni rajtam.

Sün mama végigmérte a jövevényt. Gyámoltalannak tűnt. „Miért ne tegyünk jót valakivel, ha nem kerül semmibe?”, gondolta.

- Gyere be, mielőtt végleg megfagysz - hívta beljebb a jövevényt.

- Köszönöm szépen! - hálálkodott a kukac, és máris jobban érezte magát.

- Ott az alsó polcon látsz néhány nagyobb almát - mutatott Sün mama a stelázi felé -, válassz magadnak egyet, fészkelődj el benne. És aludj jól!

A kukac kiválasztott egy megfelelőnek látszó piros almát, óvatosan nyílást rágott rajta, majd bemászott és elhelyezkedett. Ásított egyet, aztán szinte azonnal el is aludt. Sün mama pedig, mielőtt lefeküdt, írt pár szót egy papírra, és az almának támasztotta: „Vigyázat! Ne edd meg! Kukacos!”

Téli álom télen, nyáron

Az úgy kezdődött, hogy nagyiék vendégségbe jöttek hozzánk, és éppen eszegettünk, amikor hirtelen több dolog történt. Először a kis hűtőszekrény kezdett belülről kopogtatni, aztán nagymami felpattant, és leverte a leveses tányérját. De igazából nem a szoknyájáról csordogáló leves érdekelte. A hűtőszekrény érdekelte, meg hogy ki lehet benne. És mi mondtuk, hogy csak Ernő meg Erna.

A teknőceink, akik éppen ott alusszák át a telet. De mivel nem alszanak túl mélyen, néha mocomrognak, és olyankor kopog

a páncéljuk a zöldséges doboz falán meg egymáson. És a durmolásukhoz csak egy hűtőszekrény kell, meg hogy jól tápláltak és erősek legyenek, amikor nekiindulnak a dolognak, mert a téli alvás nem gyerekjáték, és igencsak rá kell készülni, főleg a természetben.

Először is kell egy biztonságos vacok, amire nem talál rá az ellenség, és elég meleg, hogy ne fagyjon meg a gazdi, aki alvás közben nagyon kiszolgáltatott és védtelen.

Aztán persze kell jó sok tartalék ennivaló, és az már ízlés meg méret dolga, hogy ezt ki hogyan raktározza.

A mókusnak az odúja az éléskamra - mert egy ekkora állat mégsem pakolhat magára tíz centis zsírkészletet. De a medve nem vacakol sokat, hanem - amíg ébren van - befal mindent, amit csak talál, mert a téli raktár a bőre alatt van. Ez lehet akár száz kilogramm zsír is. És szüksége is van rá, mindjárt elmondom, miért.

A TÉLI ÁLOM SEM EGYFORMA MINDENKINÉL

Vannak, akik az ilyesmit nagyon komolyan veszik. Ők a **hibernálók**. Mikor beköszönt a hideg, és elvackolják magukat, **a testük elkezd lehűlni** -

persze soha nem fagypontra alá, hanem amolyan fagypontra közeli, „alvó” hőmérsékletre. Nagyon lelassul a szívverésük, megritkul a légzésük és szinte kikapcsol az agyuk. Első ránézésre olyanok, mintha nem is élnének. Akár a tetszhalottak.

Csak a mackók, akik téli álmra hajtják a fejüket, nem hibernálnak egy pillanatig sem. A szívverésük nekik is jóval lassabb lesz, és a légzésük is, de **a hőmérsékletük csak néhány fokot csökken**, vagyis **szundi üzemmódba** kapcsolnak. De a mackók nagyon éber alvók, hirtelen magukhoz térnek, ha valami megzavarja

az álmukat. És másért is. A medvelányoknál a téli álom maga az anyaság. Szundi közben felébrednek, világra hozzák a bocsokat, és szépen továbbdurmolnak, miközben a bocsok ott növekednek mellettük a zsíros medvetéjen. Aztán tavasszal, amikor a mamák igazán magukhoz térnek, elsőként a saját bocsaik köszöntik őket.

Persze, ahogy minden álmat, az állatok téli álmát is megzavarhatja sok minden. Az ellenségek, a betegségek, vagy akár egy jószándékú, gyanútlan kiránduló is. Mostanában leginkább a globális felmelegedés. A kisebb állatoknál ez nem olyan szembetűnő, de egy télen fel-alá bókászó, aludni nem tudó mackó szemét szúr mindenkinek. És a megfigyelések szerint egyre több van belőlük.

ÉS HOGY JÖN A NYÁR A TÉLI ÁLOMHOZ?

Mivel közvetlenül nem is a hideg miatt művelik az állatok az egészet, hanem mert kevés az elérhető ennyivaló meg a víz, így vannak, akik a legnagyobb száraz forrásban alszanak „téli álmat”. Például néhány sivatagi teknős meg az afrikai süni. Mert csak így maradhatnak életben.

VIBÓK ILDI

Téli túlélők

„Alszik, mint a mormota”, szól a mondás. Pedig kevesen tudják, *hogyan* alszik a mormota. Sőt, magát a mormotát sem sokan ismerik, holott ez a különleges állat a téli túlélés bajnoka.

60-70 centiméter hosszú (ebből 15 centiméter a farka), a súlyát viszont nehéz megmondani. 9 kilóra is felhízhat, ám a téli álom során ennek a harmadára, negyedére soványodik.

Kurtalábú, hosszú fogú. Erős karmával ássa ki az üregeket, amelyekben a zord időket tölti. Ha nagy kőbe ütközik ásás közben, nem a mancsával ragadja meg, hanem a fogát akasztja belé, és addig rángatja, amíg nem sikerül kifordítania.

A menedéke hálókamrákból és illemhelyekből áll. Ezeket alagutak kötik össze. A mormota a mókus közeli rokona, ám vele ellentétben nem raktároz, így éléskamrája sincsen.

Az üregekbe egész kolóniák vackolódnak be összebújva, hogy a testükkel melegítsék egymást. Mielőtt nyugovóra térnek,

befalazzák a menedék bejáratát, hogy ne törhessen be a hideg. Szeptember-október táján vonulnak vissza, majd hat-hét hónapot töltenek itt.

A téli álom során összegömbölyödve fekszenek. A szervezetük takarékoskodik az energiával: a testhőjük 36-37 Celsius fokról 6-8-ra csökken, a szívdobbanások száma 114-ről 4-re. Levegőt is csak percenként kétszer vesznek. Ez olyan kevés, hogy szinte tetszhalálnak mondható.

Ám a mormoták három-négy hetente

felébrednek ebből az állapotból. Ilyenkor a hálókamrából átmennek az egyik illemhelyre. A legújabb kutatások azt mutatják, hogy nemcsak üríteni kelnek föl, hanem aludni is.

Aludni? Hát nem eddig aludtak? A tudósok szerint legalább 34 fokos teshő szükséges a pihentető alváshoz. Tehát a mormotáknak ilyenkor kell pótolniuk az igazi pihenést.

A befalazott üregekben vaksötét uralkodik. Honnan tudhatják hát az állatok, mikor ér véget a tél? A belső órájuk súgja meg nekik. Nincs szükségük a külvilág jeleire, hogy érezzék, milyen hosszúak a nappalok odakint.

Áprilisban, amikor a napsütéses órák már elég hosszúra nyúlnak, a mormoták előbújnak az üregeikből. Aztán nemsokára a következő télre készülnek. Fiatal hajtásokat, lágyleveleket, virágokat legelnek, éretlen gyümölcsöket esznek, így gyűjtenek zsírtartalékokat. A népes téli kolóniák feloszlanak. Sekélyebb nyári lyukakba költöznek át,

párokban vagy kisebb csoportokban.

Az egy lakhelyen élő egyedek szoros kapcsolatot ápolnak. Orrukat gyakran összedörgölik, fejüket összedugják. Páráskor kölcsönösen ölelgetik egymást.

A hímek harcolnak a nőstényekért. Mellső lábukkal dobogva, fogukat csatogtatva rontanak egymásnak. A párzást követően a hím egy időre külön lyukba költözik. Öt hét vemhesség után a nőstény több zárt szemű, csupasz kölyköt hoz a világra. A kölykök három hét után nyitogatni kezdik szemüket, a metszőfoguk is kibújik. Jó négy héttel később hagyják el először az odút, és sokat játszanak a napon, bár a mormoták nem szeretik a nagy meleget. Kánikula idején reggel és délután legelnek, délben behúzódnak a vackukba. Ha valaki sziklán hasaló mormotát lát, az nem napozik. Éppen hogy húti magát a hasán keresztül.

Amikor nem zsírtartalékot gyűjtenek vagy a társasérettel foglalkoznak, a mormoták a menedéket készítik elő a következő télre. A kölykök kétévesen válnak felnőtté. Az első telet sokuk nem éli túl. Akiknek viszont sikerül, számíthatnak még 12-15 évre.

HŐNYI E. KATALIN

A havas táj elindul

Volt egyszer egy havas táj. Fehér volt, csendes és nyugodt. Ilyennek képzeljük, ugye? Csakhogy ez a havas táj se nem volt fehér, se nem volt csendes, nyugodtnak pedig végképp nem nevezhető. Épp ellenkezőleg: tarka volt, hangos és nyughatatlan. Merthogy ez a havas táj egyszer elindult... Ez régen történt, amikor még nem volt meglepő, ha esténként apró angyaltollpihék sikálták tisztára a csillagokat, ha reggelente kentaurok vágattak át az égen, amikor még gyakori volt, hogy a lidércek villámokkal kidobóztak, százlábú halak bújócskáztak a sziklák között, és egy-egy virgoncabb reggelen akár hetvenhét Nap is megjelent a tenger fölött. Akkoriban történt az is, hogy ez a havas táj elindult világot látni...

Csendes, nyugodt volt a környék, csak néhány eltévedt lábnyom tipegett hazafelé zuzmóteáról és kályhaduruzsról ábrándozva.

A havas táj elégedetten nyújtózott, ropogtatta a friss hópihéket, riantatta a befagyott tavak jegét, és hallgatta a téli álmok szuszogását. Ezt nagyon szerette, ezeket a hosszú, bolyongó álmokat, tenyerébe merített belőlük gyakran, füléhez emelte, úgy hallgatta. Ezekből az álmokból tudta, hogy mennyi minden történik a világban, mennyi szép és csúf, boldog és szomorú keveredik össze az alvók lelkében, fák gyökerében, pockok remegésében, törpék szakállkócaiban, emberek homlokráncai között. Hallott titkokat, mosolygott félénk vallomásokon, együtt izgult a várakozásokkal, dajkálta a felsóhajtott emlékek didergését. Azon az estén, miután az utolsó eltévedt lábnyom is hazatalált már, a havas táj akkorát sóhajtott, hogy a fenyőfákról mind lehullott a hótakaró, és a tavak bőréen jégvirágok fakadtak. Ő bizony elindul, ő bizony kalandot akar, nem fog tovább mások álmai

felett őrködni! Felcsapta hát a térképet, és fújtatva lapozta: Kaukázus, Fekete-tenger, Madagaszkár, Kuba, Kuala Lumpur, Bali... Mennyi hely van a világban, ő meg itt tunyul az örök hóban, és mások álmairól álmodik. Fel hát, nosza! És tényleg elindult. Hogy hogyan? Hát képzeld el, összegömbölyödött, úgy gurult, mint egy összegöngyölt szőnyeg, egy úthenger, ami utat tör magának, vitte a benne alvókat és a benne alvók álmait, vitte magával körbe a világban, röpítette, akár egy fürgeteg. Hát persze, hogy csupa tarka lett, ami addig fehér volt, hangos lett, ami előtte csendesen szuszogott, nyugtalanná vált benne a nyugodt, hiszen mindaz, ami előtte csak álmom volt, immár az ő emlékévé vált, és ez bizony nyomott hagy a legmakulátlanabb fehérségen is.

Aztán egy nap megállt a havas táj, mert nagyon elcsodálkozott. Nocsak, sziszegte, hiszen én mindig ide vágytam! Itt az én helyem! És elnyújtózott

a föld egy üresen hagyott foltján, éppen ott, ahonnan annak idején útnak indult. De hát akkor már úgy nézett ki, mint egy nyári rét. Tarka volt, zümmögtek benne az emlékek. Összekeveredtek a téli álmot alvók álmai, összekuszálódtak a hosszú út emlékeivel, feloldódott egyik a másikban, azt sem tudták már a téli álmot álmodók, hogy kinek az álmát álmodják épp, ez lett a sok zakatolástól, hengergőzéstől, száguldástól. A havas táj azóta alszik, annyira kimerült. Még pizsamát se húzott, úgy aludt el, ahogy hazaért. Boldogan szuszog, de mennyire boldogan! Nézd csak, a végtelen fehér hókupacok között te is megtalálhatod, ha arra jársz. És hogyha a füledet szorosán rátapasztod, hallhatod a havas táj kalanddal telt, színes álmait.

SZABÓ ATTILA

A mogyorós pele elmaradt álma

Misó, a mogyorós pele torkig volt, egyszerűen torkig a nyaggatással. Minden évben, mikor a varázserdőben kopogtatott a tél, és már hideg szél fűtyült a hegytetei tisztáson, bevette magát a nagy tölgyfa odvába, gondosan magára zárta az ágacskákból összetákolt ajtót, hogy aztán ki se dugja az orrát tavaszig. És a beköltözés előtt minden egyes évben végig kellett hallgatnia a kint maradó állatok kötekedését. Ilyentájt már igencsak fázott, maga köré kanyarította hát vastag, prémes farkát, amögül pislogott ki nagy gombszemével, úgy hallgatta, amint rázendített a kórus. Ki szemrehányóan, ki gúnyosan, ki aggódva szólt.

- Ugyan minek vonulsz el egész télre? Hát nem szeretsz minket? Nem hiányzunk neked? - kérték számon a mókusok.

- Gyáva jószág vagy! Megijedsz egy kis hótól, pár csípősebb hajnaltól? - undokoskodott a vadmacska.

- Nem fogsz unatkozni abban a nagy egyedüllétben? Ki segít rajtad, ha megbetegszel? És ha elfogy az eleséged? - kérdezgette a szomszédban lakó egércsalád.

Misó sok éven át dacolt az ostrommal. Próbálta nem szívére venni, amit az állatok összehordtak. Egy ideig egész jól ment, aztán már nem, de csak fortyogott magában, végül azonban a közelgő tél küszöbén egy napon eldöntötte: elég volt.

- Tudjátok mit? Legyen. Itt maradok kint, veletek, egész télen - sóhajtotta.

A többiek először hitetlenkedve összenéztek,

aztán ujjongásban törtek ki. De hazudnék, ha azt mondanám, hogy a lelkesedésük sokáig kitartott. Misó, akit egyébként mindannyian szerettek, télen nem bizonyult valami jó társaságnak. Folyton savanyú képet vágott. Ügyetlen volt a hóemberépítésben, a szánkóról mindig leesett, a mókusok karácsonyi vacsoráján pedig az ünnepi asztalnál ülve elaludt, és az orra pont belenyomódott a diós bejglibe.

Mindenki megkönnyebbült, amikor a naptár azt mutatta, eljött végre a tavasz. Csakhogy valami nem stimmelt ezzel a tavasszal. A napsugaraknak már volt ereje, esőből is esett elég, mégsem bukkant fel egy szál virág sem a varázserdőben. Sehol egy hóvirág, sehol egy ibolya, gólyahír vagy nárcisz. Az állatok döbbenetben álltak a virágtalan, szomorú táj előtt, csak Misón látszott, hogy nincs meglepve. Az egércsalád legkisebb tagja, a kotnyeles Eperke kerek perec a mogyorós pelének szegezte a kérdést: ő tudja tán a hiányzó virágok rejtélyének nyitját?

Misó nem szeretett nagy feneket keríteni a dolgoknak:

- Persze, hogy tudom, miért nincsenek virágok idén. Én álmodom őket életre telente a vackomon. Már amikor hagynak téli álmot aludni.

Attól kezdve soha senki nem nyaggatta Misót. Előzékenyen utat nyitottak neki, amikor a hűvös idő beköszöntével a nagy tölgy felé vette az irányt.

JANECSKÓ KATA

S(z)üntelenül

szüntelenül dörög dörög
bokor alatt ki sündörög
mély álmukból levél zörög
ébrednek kis sün ördögök
pásztázzák a téli kertet
nem alhatnak nem pihennek
összetúrják avaragyuk
felébresztik sün mamájuk
vad viharban hát a hátnak
összezárnak tavaszt várnak

MOLNÁR DÓRI

Hóanyó éjjel

Hóanyó éjjel
hófehér kézzel
hószagú csendet
porhanyó leplet
ringat a tájra
csipkeruhája
hullik az égben
legszebb a télben
pelyhes fehérben
csillogó jégben
éjsúgta titok
amire reggel
szemed kinyitod

MAKOVNYIK VERONIKA

TÖRÖK
ESZTER
rajzai

Mélyhűtött emberek?

Télen többnyire minden lelassul. Az állatok kevésbé fürgék; a növények életműködései is leállnak. Mindez összhangban van az általános természeti törvénnyel, hogy hűtéssel a folyamatok lassíthatók, melegítéssel gyorsíthatók. Hideg vízben nem lehet főzni - pontosabban lehetne, csak olyan lassú minden oldódás, puhulás, keveredés, hogy egy hónap alatt sem lenne kész a leves.

Próbáld ki! Ugyanolyan filteres teára - akár fekete, akár gyümölcsstea - önts az egyik pohárba hideg csapvizet, a másikba forró. Hagyd állni! Ne kevergesd, csak figyeld! Nézd meg a különbséget fél perc múlva, majd két nap múlva!

Hidegben az élelmiszereinket és ételleinket károsító baktériumok és gombák is lelassulnak; lassabban romlik meg az étel, lassabban lesz penészes a gyümölcs. A hűtés tartósít. Amikor még nem volt hűtőszekrény, pincében vagy jégveremben tárolták az ennilót.

Ma már szinte elképzelhetetlen a háztartás hűtőgép nélkül. Gyakran kettő is van, az egyik csak hűt, a másik fagyaszt. A sima hűtőben 5 Celsius fokos a hőmérséklet. Celsius svéd természettudós ötlete volt, hogy a jég olvadásához és a víz forrásához igazítsuk a hőmérséklet mérését. Nem mindenhol ezt a skálát használják, az Amerikai Egyesült Államokban például a Fahrenheit német

fizikus által kidolgozott skála a megszokott. Amikor a mormoták, pelék vagy denevérek téli álomba merülnek, nagyjából a normál hűtőgép hőmérsékletére hűlnek le. Ebben az állapotban minden életfolyamatuk, a lélegzésük és a szívverésük is nagyjából a tizedére lassul. Így vészlik át táplálkozás nélkül a telet.

10 °C-os hőmérséklet-emelés nagyjából kétszeresére gyorsítja a folyamatokat (az oldódást, a párolgást, a keveredést, a kémiai reakciókat stb.). A 10 fokos hűtés viszont a felére lassítja. Számold ki, hogy ha egy pele testhőmérséklete 36 °C-ról 26-ra, majd 16-ra, majd 6 °C-ra csökken, hanyadrészt lassulnak az életfolyamatai!

A fagyasztó hűtőgépekben jellemzően -18 °C van. Minthogy a víz fagyáspontja 0 °C, a fagyasztókban az élelmiszerek víztartalma is jéggé fagy.

Ha mélyhűtőbe tennénk egy mormotát, elpusztulna. Mérsékelt hűtés hatására csak lelassulnak az életfolyamatai, de fagyasztva megállnak. Nem így a **medveállatka!** Ez a nagyjából fél mm-es kis lény vizes környezetben él ugyan, de ha nagy szárazság van, teljesen kiszárad, apró gömböcskévé zsugorodik, és akár egy évtizedig is életben marad. Sőt, ebben az állapotban olyan ellenállóvá válik, hogy nyugodtan betehetjük nemcsak a fagyasztóba, de még a cseppfolyósított levegőbe is, amely -200 fokos. Ha onnan kivéve hagyjuk átmelegedni, és nedvességet is kap, megint aktív lesz, mintha semmi sem történt volna.

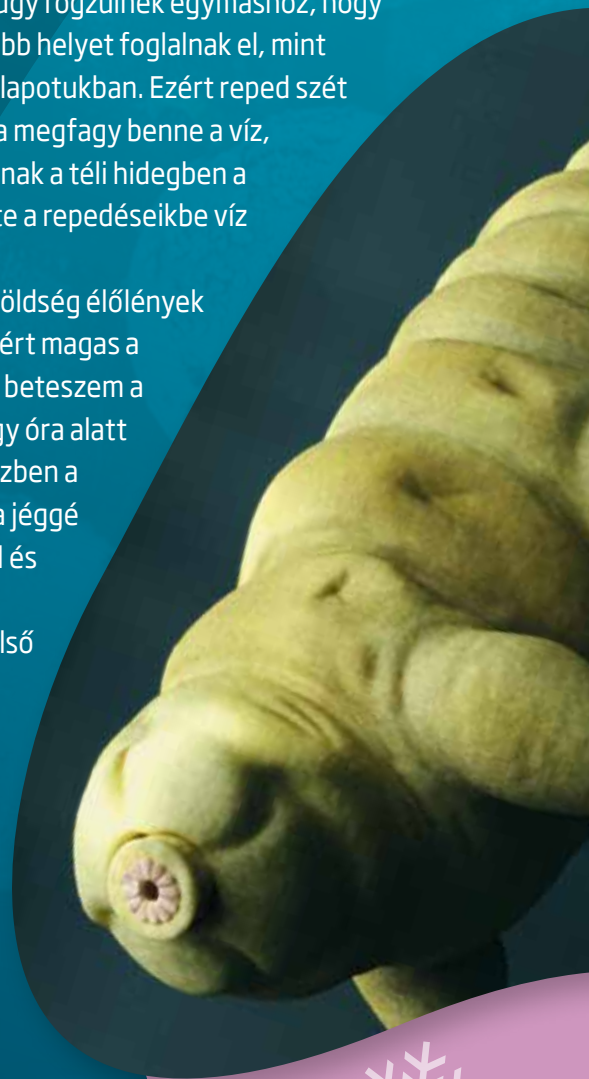
Friss zöldséget, gyümölcsöt nem jó betenni a fagyasztóba. Felolvasztva vizes pép lesz belőle, és az íze, színe, állaga sem olyan, mint frissen volt. Ugyanezért a mélyhűtőből egyszer már kivett élelmiszereket sem ajánlatos felolvadás után

visszatenni. Ha a boltban mélyhűtött húst vagy zöldséget veszünk, azt másképpen fagyasztották meg.

Amikor a víz szokásos körülmények között jéggé fagy, kitágul. A jégben lévő vízmolekulák megfagyáskor úgy rögzülnek egymáshoz, hogy együtt végül több helyet foglalnak el, mint folyékony víz állapotukban. Ezért reped szét a vízvezeték, ha megfagy benne a víz, s ezért aprózódnak a téli hidegben a sziklák, ha előtte a repedéseikbe víz szivárgott.

A hús vagy zöldség élőlények sejtjeiből áll, ezért magas a víztartalma. Ha beteszem a mélyhűtőbe, egy óra alatt megfagy. De közben a benne lévő víz a jéggé váláskor kitágul és szétrepeszt a sejtek külső-belső szerkezetét, létfontosságú hártóanyagait. Ez a káros változás a fagyott húson vagy zöldségen még nemigen látszik, ám ha felolvasztjuk, tapasztaljuk, hogy egészen megváltozott.

A mélyhűtött élelmiszerek éppen ezért nem így készülnek. Nem fokozatos, hanem gyorsfagyasztással. A hűtés rendkívüli gyorsasága miatt a víznek nincs ideje jégkristályokká alakulni.

A gyorsfagyasztott víz nem tágul ki, nem roncsolódnak a sejtek, ezért felolvasztva majdnem az eredeti állapotot látjuk viszont.

Az orvosok már régóta gondolkoznak azon, hogy a hűtés lassító hatása hogyan bővíthetné a gyógyítás lehetőségeit. Hiszen ha egy embert - károsodás nélkül - le tudnánk hűteni, a kórokozók mérgező hatása és a létfontosságú szervek sérülés miatti pusztulása is sokkal lassabb lenne.

Több idő maradna a beavatkozásra, a gyógyszerek bejuttatására vagy az életmentő operációra. Volt, hogy azért nem tudtak megmenteni egy fiatalembert, akit veszekedés közben szíven szúrtak, mert nem volt elég ideje a sebésznek. „Ha hibernáljuk, és több időnk van, megmenthettük volna” - mondta az orvos.

Mi az a **hibernálás**?

A latin szó 'lehűlést, lehűtést' jelent. A téli álmot alvó állatok szaknyelven hibernált állapotban vannak. A hibernáció képessége azonban csak bizonyos állatokra jellemző. Nem lehet akármilyen élőlényt csak úgy lehűteni. Ha az ember testhőmérséklete a normális 36-37 °C-hoz képest egy-két fokot csökken, nagyon fázik és didereg. De ha már csak 30 fok körül van, elalszik - tulajdonképpen elájul -, a légzése ritkul, a szíve összeviszsa ver. 25 fok körül a szíve fölmondja a szolgálatot, és az illető meghal. Ezt fagyhalálnak hívjuk, de nem olyan értelemben „fagy”, mint amikor a víz jéggé válik.

Jogos hát a kérdés, hogy megoldás lehet-e a gyorsfagyasztás. Ha például egy rákos beteget a halál beállta után nagyon hamar gyorsfagyasztanak - például folyékony levegőbe merítéssel -, talán károsodás nélkül tartósítható a teste. És ha az orvostudomány fölfedezi minden rákfajta gyógyításának módját, és fölmelegítik ezt a mélyhűtött embert, az orvosok meg tudják gyógyítani.

De technikailag van-e lehetőségünk egy 70 kg-os embert olyan gyorsan lefagyasztani, mint egy darab húst vagy egy marék zöldséget? Ha nem egy pillanat alatt fagy meg a sejtekben lévő víz, akkor szabályos jég lesz belőle, ami a kitágulás miatt szétrepeszti az élő sejtek külső-belső hártályait. Elég bizonytalan, hogy egy ilyen tömegű test minden testrészének minden sejtjében sikerül egy villanás alatt megdermeszteni a vizet. Ha ez nem sikerült, a lefagyasztott ember tele lesz olyan belső sérülésekkel, amelyek miatt mégiscsak életképtelen.

Próbálkozások mindenesetre vannak. Egy amerikai fizikatanár 1964-ben megjelent könyvében elemezte a gyógyíthatatlan betegek gyorsfagyasztásának lehetőségeit. Tíz évvel később ez az ember meg is alapította a Krionika Intézetet. (A görög *krio* szó jelentése 'fagy'.) Azóta ebben az intézetben, de máshol is működnek lefagyasztott embereket tároló cégek. Becslések szerint már több száz ilyen ember - pontosabban a rokonaik - várják az orvosi technika olyan fejlődését, amely reménytelivé teszi a felolvasztást. Ilyen újraélesztésről azonban még nincs tudomásunk.

VICTOR ANDRÁS

Marosvölgyi Bonifác megmenti a világot

Marosvölgyi Bonifác egy őszi napon elhatározta, hogy téli álmot alszik. Egyébként is szerette húzni a lóbórt, órákat tudott heverészni az ablakban, ahol rátűzött a nyári nap sugára, bútorok alatt lustálkodott át egész délelőttöket, asztalokon nyújtózkodott, polcokon lebzsel, komódokon henyélt, s közben a világ folyásáról elmélkedett fél-, netán egészálomban.

Egy szó mint száz, Marosvölgyi Bonifác eltervezte, hogy téli álomra hajtja a fejét. Végtére is, amit egy medve, de még egyes rágcsálók is képesek megcselekedni, azt egy cica ezerszer különbül végrehajtja! Hogy biztosra menjen, tréningezett. Ahelyett, hogy a nap huszonnégy órájából tizennyolcat töltött volna alvással, fokozatosan elérte a napi tizenkilenc, húsz, sőt: huszonegy órát! A hajnali négy és fél hat közti időszakban azonban soha nem horpasztott. Olyankor mindig pirkadatváró koncerttel kedveskedett szolgálóinak, akik e nélkül hatalmas művészeti élménytől estek volna el, és néhanapján akár még ki is alhatták volna magukat, ami, miként a cicatudósok legfrissebb kutatásai rávilágítottak, káros az emberi szervezetre. Márpedig Marosvölgyi Bonifác féltette szolgálóit.

Már csaknem tébe hajlott az ősz, amikor Marosvölgyi Bonifác elérte a napi huszonzhárom órát. Ennyit aludt egyhuzamban. Közel érezte már a célt, s tudta, ha átlendül a huszonnégy órán, attól kezdve nincs megállás. Ha három hónappal számolunk, az kis híján kettőezer-kettőszáz óra, tűnődött Marosvölgyi Bonifác, de már nem ellenőrizhette a számítását, mert...

Téli álomba szenderült.

Azon a hajnalon elmaradt a pirkadatváró koncert. A szolgálói elaludtak. Elkéstek a munkahelyükről (Marosvölgyi Bonifác nagylelkűségét bizonyítja, hogy több munkahelyen is dolgozhattak, nem sajátította ki őket), kellemetlenségek érték őket naphosszat. S midőn hazaértek, azt kellett látniuk, hogy Marosvölgyi Bonifác még mindig durmol. Hangosan szuszog, föl-fölnyög álmában, de alig moccan, alig horkan, alig hortyog. A tányérjába helyezett étel érintetlen, a postaládából kicsordulnak a rajongói levelek, amelyek mind a pirkadatváró koncert elmaradása felől érdeklődnek (a koncertet nem csupán a CicaRádió, de számos más állomás is közvetítette minden áldott reggel), a világ mintha kizökkent volna a megszokott és bevált sínjeiről... A szolgálók hümmögtek, hüppögtek, a kezüket tördelték.

És akkor Marosvölgyi Bonifác álmot látott. Álmában a kizökkent világot elengedte az az erő, amely addig a helyén tartotta, mert nem látta értelmét olyan földkerekségnek, amelyből három hónapon, azaz tizenkét héten, tehát csaknem kettőezer-kettőszáz órán keresztül kivonja magát Marosvölgyi Bonifác. És az elengedett világ zuhant a semmi felé...

Ám akkor Marosvölgyi Bonifác megébredt. Nagy kő esett le a szívéről, méltósággteljesen körbenézett, szolgálóinak joviálisan biccentett, és elvonult, hogy egyen egyet a világ megmentésének örömére. Mert valóban megérdemli.

BENE ZOLTÁN

Odil álmatlansága

Odil, az öreg krokodil jól megérdemelt pihenésére készült. Közeledett az esős évszak. Hidegvérű állatként a napsütéses évszakban elég energiát gyűjtött, az esőfelhők elől viszont inkább behúzódott a mocsár egyik rejtett zugában felépített otthonába. Itt állandó félhomályban pihenhetett, és a szobákat a rothadó alga kellemes szaga járta át. A hálószobának berendezett sziklahasadékba nagy, kényelmes ágyat készített gallyakból és falevelekből. Az éjjeliszekrényen tartotta ébresztőóráját és kedvenc könyvét. A hosszú vadászati szezontól elfáradva bevonult kis fürdőszobájába, ahol az egész napos úszás után soha nem szokott mosakodni, inkább csak szárítkozni. Fogat mosott, azaz kipiszkált fél kiló színhúst a fogai közül, utána elnyújtózott az ágyán, olvasott kicsit, majd lekapcsolta a lámpát.

De hiába várt már napok óta a nagy alvásra, nem jött álom a szemére. Először egy kis gally

bökdöste, ami az ágyából állt ki, ezt letörte. Utána kibírhatatlanul viszketett az oldala, szerencsére kéznél volt a letört gallydarab, amivel megvakarózott. Hirtelen éles madárcsivitelést hallott az erdő sűrűje felől, és percekig azon gondolkodott, melyik madár lehet és milyen vészhelyzet miatt hangoskodhat. A madár elhallgatott, Odil mégsem tudott elaludni. Egyik oldaláról a másikra fordult. Próbált bárányokat számolni, de erről eszébe jutottak az idei szezonsikeres és sikertelen vadászatai. Különösen idegesítette az az eset, amikor pár hete egy hatalmas antilopot nézett ki magának ebédre. Az antilop éppen a folyó vizéből ivott. Odil átúszott a folyón, halkán megközelítette, hirtelen kiugrott a vízből, de elvettette az ugrást és egy méterrel az antilop mellett esett a partra, furcsa, kicsavarodott pózban. Napokig rajta röhögött a többi krokodil, és még a máskor ijedős antilopok

között is kuncogást és csipkelődő megjegyzéseket hallott. Rosszkedvűen idézte fel azt a néhány napot, amikor nem is volt kedve kibújni a vackából, az éléskamrájában tárolt szárított húson és növényeken élt.

- Utálok az összes antilopot! - morogta mérgesen maga elé az ágyban. - Mintha most is az idegesítő, mekegő nyöszörgésüket hallanám.

Nem képzelődött, tényleg furcsa zúgás és nyikorgás hallatszott odakintről. Odil hiába dugta be a fülét, az egyre hangosabb zaj nem hagyta elaludni. Nagyon sóhajtott, kimászott az ágyból és kicsoszogott a lakása elé, ahol zúgó szél fogadta. A mocsárban élő fák ágai csikorogva hajladoztak.

- Már itt is van az esős évszak előszele - gondolta.

Vállat vont, és indult volna vissza a hálószobájába, amikor meglátott egy fiatal, alig pár hónapos antilopot a legnagyobb mocsári tölgyfa alatt. A szélvihar elől menekülhetett oda, de a

lehető legrosszabb helyet választotta. A tölgyfát ide-oda csavargatta a szél, egy vastag ág nagy reccsenéssel letört és pont az antilop felé zuhant. Odil gondolkodás nélkül nekiiramodott, hatalmas ugrással a fa alatt termett és arrébb lökte a kis antilopot, aki több métert gurult a lejtős talajon. A faág Odil mellett csapódott a földbe. A krokodil zavartan nézett körbe. A rémült antilop remegő lábakkal állt a viharban.

- Na, mire vársz? - mordult rá. - Jelentkezel előételnek? Ne félj, a fél fogamra sem vagy elég. Tűnés haza!

Az antilop hirtelen magához tért, villámsebességre kapcsolva berohant az erdőbe és eltűnt a hajladozó fák között.

Odil jól eltorlaszolta az ajtaját belülről, majd visszafeküdt az ágyba.

- Azért ez az ugrás elég jól sikerült! - gondolta, mielőtt álomba merült.

A medve-nyúlárnyék

Találkozott egy nap a medve és a nyúl.

- Hogy vagy, nyuszika? - kérdezte medve.

A nyúlnak meg több se kellett:

- Jaj, ne is kérdezd, üldöz a róka, üldöz a farkas, a borz, a vadász, engem mindenki meg akar enni, meg akar nyúzni, én ezt már nem bírom!

Mosolygott a medve, mert bár a nyúlnak sok az ellensége, hajlamos volt túlozni. Aztán eszébe jutott valami.

- Te, nyuszika! Úgy látom, rád férne a pihenés!

- Hát, mi tagadás - rebegte a nyúl.

- Vége az ősznek - folytatta a medve -, be kell vonulnom a barlangomba aludni. Ebből tudja Tél Tata, hogy jöhet, hozhatja a hideget és a havat. De úgy unom, hogy én ezt mindig átalszom! Téli vakációt akarok! Mi volna, ha helyettesítenél?

- Nem lesz ebből baj?

- Ne félj! Mire lejár Tél Tata ideje, itthon leszek.

Csak elugrom az unokatestvéreimhez az Északi-sarkra.

Így is lett. A medve elment vakációzni, a nyúl pedig bevonult a barlangba, hogy kipihenje magát. Mihelyst lehunyta a szemét, elindult Tél Tata, és az egész erdőt hó és fagy borította be.

Ám a tél sem tart örökké. Amikor eljött az idő, Tél Tata megállt a medve barlangja előtt, és bekiáltott:

- Kelj fel, te hétalvó, hadd mehessek, hadd jöjjön a mindig vidám Tavasz Tündér!

A nyúl felriadt, reszketve meredt a barlang bejáratára. Csakugyan vége lenne a télnek? És a medve hol van? Elfelejtett hazajönni? Vagy nem is jön vissza?

Tél Tata egyre türelmetlenebb lett.

- Gyere elő, ha mondom, ne szórakozz velem! Eleget dolgoztam, fagyaszottam, mennék már!

A nyúl lassan kúszott a bejárat felé. Talán nem lesz baj, megértő lesz Tél Tata. De épp csak kidugta az orrát, és ahogy meglátta az öreget, iszkolt is vissza a barlang mélyére. Gyorsan történt, de Tél Tata így is meglátta a nyúl árnyékát. Mindjárt kitalálta, mi történt.

- Ahám, ahám, hát így, jól van! - dörmögte. - Meglógtál, mi, fene a mézes mindenedbe. Hát jó, de én csak akkor mehetek el, ha te kijössz. Úgyhogy még egy darabig maradok.

Maradt is hat hosszú héten át, még több havat, még több fagyot hozva az erdőre. A didergő állatok sorra jártak hozzá rimánkodni, hogy menjen már el, hisz lassan kifogynak az éléskamrák. Tél Tata mindegyiknek ezt felelte:

- Mennék én, de mit csináljak? A medve nem jött elő. Meglátta az árnyékát és visszamenekült.

Mit lehet kezdeni egy ilyen alakkal?

A sok dühös állat odagyűlt a barlang elé, és hangosan szidták a medvét. Szegény nyúl a barlangban rettegve hallgatta őket.

Végre hazatért a medve. Ahogy meglátták, mindjárt nekiestek, hogy hol volt eddig. Sietett a barlangjához, de alig ért a közelébe, iszkolt ki onnan a nyúl, bőven megelégelte már a pihenést. Olyan gyors volt, hogy az árnyékát is otthagya.

- Nézzétek - nevetett Tél Tata -, a medvének nyúlárnyéka van.

Majd miután kinevette magát, távozott. Jöhetett a tavasz.

A medve azóta nem ment téli vakációra. És ha itt az idő, csak óvatosan bújjik elő a barlangjából. Ki tudja, nincs-e nyúlárnyéka.

LÁNG ANNA rajzai

KELEMEN TAMÁS

NÉZZÜK
EGYÜTT ...

id. Pieter Bruegel Képeit!

Minden szerencsés felnőtt a számára fontos dolgokkal foglalkozik. A művészek - no meg a gyerekek - tudják, hogy a játék mennyire fontos. A 16. századi holland festészet nagy alakja, id. Pieter Bruegel egyik leghíresebb képén rengeteg elmerülten játszó gyereket látni.

Idősebb Pieter Bruegel (ejtsd: píter bröhel) Hollandiában született, talán 1525-ben, de ez éppolyan bizonytalan adat, mint az, hogy hol. Valószínűleg Breda városában, esetleg a környékén. Szinte semmit nem tudunk a szüleiről, a gyerekkoráról, a tanítóiról. Mindenesetre a paraszti életmód otthonos volt a festőnek. Alakjai, felnőttek és gyerekek, mulatozók és csavargók egytől

egyig paraszti viseletben láthatók. A művészet-történetben olykor a „Paraszt Bruegel” néven emlegetik, hogy megkülönböztessék a család többi festőjétől. A neve írásmódját is - a korabeli egyszerű, népi környezetet jelezve - maga választotta. A fiai - akik felnőve szintén festők lettek - a vezetéknevet előkelőbb írásmóddal írták (Breughel vagy Brueghel).

A korabeli holland művészetre hatott ugyan az itáliai reneszánsz, de a kifejezésmód mégis különbözött. A reneszánszban az emberi kultúra nagyságát a klasszikus örökségből, az antik görög és latin művészetből vezették le. A képek megrendelői - egyházi emberek, nemesek és

gazdag polgárok – mitológiai és bibliai témákkal kívánták hangsúlyozni saját fontosságukat. De Bruegel általában hétköznapi jeleneteket, paraszti tevékenységeket, például mezőgazdasági munkákat, népi ünnepeket festett. Képein nem találkoznak pompás, reneszánsz freskókkal díszített palotákkal, a Bruegel-figurák többnyire egyszerű házakban élő szegény emberek. Festményeit persze ő is megrendelésre készítette, és festett divatos, tematikus, több képből álló sorozatokat is – ilyen például az évszak szerinti mezőgazdasági munkákat bemutató hatrészes sorozat. A tél itt a *Vadászok a hóban* című képen jelenik meg.

A tájkép különlegessége, hogy nem valódi tájat ábrázol, Hollandiában például nincsenek ilyen magas hegyek. Tehát minden a képzelet és a valóság határvidékén egyensúlyoz. A vastag hótakaró és a befagyott tó sem jellemző erre a vidékre, bár éppen ekkoriban olyan rendkívül hideg idő volt, hogy a 16. század több évtizedét kis jégkorszaknak nevezik. A gyakran nélkülöző embereknek a kemény télen sok nehézséggel kellett megküzdeniük. A kép bal szélén fáradt vadászok szerény zsákmánnyal térnek haza a kutyáikkal. A völgyben a befagyott tavon játszó, korcsolyázó alakok mégis élettel töltik meg a jelenetet.

Bruegel a falusi közösség jeles napjait is megörökíti: a *Parasztlakodalom* című képen a nyüzsgő udvaron felállított asztalok körül ülnek a vendégek. A menyasszony – zöld posztófüggöny előtt, feje felett papírkorona – nem vesz részt az evés-ivásban, inkább kívülről szemlélődik. De hol lehet

a vőlegény? A kor szokása szerint nem a felesége mellett ül, talán az ételek és italok kiosztásában segédkező egyik férfi lehet. Igazi ünnepi lakomát szolgálnak fel! A sörrel teli kancsók mellett kenyér, kukoricakása és leves kerül az asztalra, a gyerekek is jóllaknak. Látod az előtérben tányéért nyalogató kislányt? A történészek szerint Bruegel képe hűen tükrözi a falusi lakodalom hagyományait. Művészi szempontból érdekes az ábrázolt figurák sokfélesége, nem összefolyó embertömeget látunk, hanem egyedi arcokat.

A *GyerekJátékok* című festmény a poszteren még mozgalmasabb: a kisvárosi utcaképet színes ruhába öltözött emberek népesítik be. Az elemzők nyolcvan különböző hagyományos társas- vagy egyéni játékot fedeztek fel a képen, a hintázástól a buborékfújáson át a babázásig. Te hányféle játékot találsz meg? A kép feltehetően egy nagyobb lélegzetű, az emberi életkorok jellegzetességeit bemutató sorozaton belül az ifjúságot jeleníti meg. Nem maradt fenn forrás a sorozat esetleg elkészült további részeiről. Mit gondolsz, milyen képek lehettek még a sorozatban?

Párnámat rázom

Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne - mondja Ábel, Tamási Áron regényhőse. Nekünk ez a *valahol* félúton található az Egyenlítő és az Északi-sark között a mérsékeltnek nevezett éghajlati övben. Időjárása ugyan egyre szeszélyesebb, de még mindig négy évszak váltakozása jellemzi. A természet tavasszal feléled és virágba borul, nyáron és ősz elején termést érlel, majd hervadása jelzi a közelítő telet. Berzsenyi Dániel költeményében ilyenkor *tarlott bokrai közt sárga levél zörög*. Végül téli álomba dermed.

Elődeink az elmúlt századokban alkalmazkodtak az évszakok ritmusához. Bár nem aludtak téli álmot, mint a növények és az állatvilág egy része, a rövidülő nappalok könnyebbé tették életüket. Tavasztól őszig látástól vakulásig dolgoztak, télen azonban benti munkákat végeztek. Kukoricát morzsoltak, tollat fosztottak, fonóba, *guzsalyasba* jártak.

A kemencepadkán melegedő öregek régi históriákat meséltek, a fiatalok *jáccódtak*, bolondoztak. Kalendáriumi jeles napokhoz kötődő hiedelmek, babonák, mágikus szokások és mulatságok tették színessé a korán beköszöntő sötétséget.

A télre készülődés már novemberben elkezdődött, hiszen megjött Márton hideget hozó fekete hollójával. Napjára (november 11.) ígérte az első havat a híres *Lőcsei kalendárium*, amit a 17. századtól évről évre, bővítve nyomtattak ki, és a vásárokon árultak. Novemberi *regulái* (szabályai) a várható időjárást jelezték. Ha Márton fehér lovon lovagol - vagyis havazik -, enyhe lesz a tél, de ha barnán jó, akkor hideg, s ha a lúd jégen áll ünnepén, karácsonykor vízben botorkál. Mindezt a Márton napi libasült *mellyecsontyából* is megjósolták a régiek.

Ha Márton nem hozott havat, akkor Erzsébet rázta meg a *pöndölét*, s ha neki se sikerült,

Mikulás szakállából biztosan lehullott az első hó.

A telet az ősztől a *disznóölőként* is emlegetett András választotta el a naptárban. Ünnepe határnap a szüretet követő kislelő lakodalmi és a karácsonyváros *szent idő*, az *advent* között. *András zárja a hegedűt*, mondták a régiek. Ám a népi képzelet - főleg a pártában maradt lányoké, akik nem találtak kérésre a szőlőtőkék között - házasságszerző tulajdonsággal is felruházta szegény szentet: se szeri, se száma az andrásoló leánybabonáknak. Aki hajdon ilyenkor tükröt rejtett párnája alá - az előírt ceremóniák elvégzése után - és éjfélkor belenézett, megláthatta, ki lesz a vőlegénye. A Szeged melletti Algyőn este a kútnál mosakodtak a lányok, de nem törülköztek, álmukban jövőbelijük törölte meg őket.

Másutt lefekvés előtt háromszor megforgatták a vánkost: *Párnámat rázom, Szent Andrást várom, mutassa mög a jövődő párom!* A palóc lányok gyümölcsfaágot viragoztattak, a szabolcsiak kendermagot vetettek, férfigúnyával - inggel, nadrággal - boronáltak. Az erdélyi Mezőpanit lányai egész napos böjtölés után este az udvaron teleszedték kötőjüket csillagokkal. Bent ágyukra borították, és a láthatatlan csillagok közé fekvé álmodták meg jövőbelijük arcát.

Borbála is jósló napnak számított. Estéjén cseresznyeágot vágtak, vízbe tették, s ha karácsonyig kivirágzott, készülhetnek a farsangi esküvőre.

Boszorkányos Luca napján is próbálkoztak. Némely vidékeken

24

nemcsak gazdagságot hozó aprópénzt, halált jósló tollat sütöttek a lucapogácsába, hanem kérőt ígérő gyűrűt is. Karácsony estéje sem volt kivétel: aprófát vittek be ölben, megszámozták, s akié páros volt, számíthatott vőlegényre az új esztendőben. A szilveszteri ólomöntés is alkalmas volt a jóslásra.

Közben a legények sem maradtak tétlen. Be-bejártak a fonóba, ahol ők is kiszemelheték jövődő párjukat az évődő zálogosdi játékok közepette. Tetszésüket néha vaskos tréfákkal fejezték ki: Luca éjszakáján nemegyszer leakasztották és arrébb vitték a kertkaput. Megesett az is, hogy szétszedték a lányos házak kocsisínjében álló szekeret, s a tetőn rakták össze, míg választottjuk férjet álmodott magának.

Igyekeznit kellett a párválasztással, mert közeledett a farsangi lagzik ideje. A vízkeresztet követő januári vasárnapokat már a középkori Érdy-kódex első, második, harmadik menyegzős vasárnapnak nevezi: ekkor hirdették ki a jegyeseket a templomban. Azután akár hétfőn jöhetett az esküvő és utána a hetedhétországra szóló lakodalom, majd a féktelen farsangi mulatságok sora nagyböjtig.

Ám a tél még nem ért véget, ha kisütött is gyertyaszentelőkor (február 2.) a nap. *Nem eszi meg a kutya a telet*, mondták a régi öregek, és a medve dörögve visszabújt barlangjába.

JÁMBORNÉ BALOG TÜNDE

Szundító növények

Ha azt hallod, hogy téli álom, elsőre biztos a medve jut az eszedbe. Rajta kívül még sok kisebb-nagyobb állat vackolja be magát a tél táplálékszegény, ínséges hónapjaiban. A mérsékelt égövi fák nem a tápanyaghiány, hanem a rövidebb nappalok, a kevesebb napsütés és a hőmérséklet csökkenése miatt térnek nyugovóra.

A nyugalomra készülés első jele, hogy amint hűvösödik, a levelek fokozatosan elvesztik zöld színüket. Elszíneződnek, mert a lebomló zöld klorofill már nem fedi el a színyanyagokat. Klorofill híján a szerves anyagot termelő fotoszintézis folyamata is leáll, és az így feladatukat veszített levelek lehullanak, a növény pihenőre tér.

Hazai fáink jó része lombhullató. A levelek elvesztése miatt a vízpárolgató felület csökken. Ez a tél közeledtével azért is jó, mert a hűlő levegőn a lassuló nedvkeringésű

fa az egyre hidegebb, majd fagyott földből nehezen tudná vízszükségletét fedezni.

Anyagcseréje, és ezzel együtt vízigénye is, mérséklődik. A fák kérge és erős gyökerei jobban bírják a hideget. Mire beköszönt az igazi tél, már csak a levéltelen, csupasz faágak merednek az égre.

A fák nemcsak a lombhullatással, a fagyra legérzékenyebb szerveik levetésével védekeznek a hideg ellen. Sejtjeikben olyan anyagokat termelnek, halmoznak fel, melyek gátolják a bennük levő víz megfagyását. A klímaváltozással egyre több melegebb égtájról származó növény települ meg hazánkban is. Ezek azonban nem tudnak ilyen fagyáspontcsökkentő anyagokat termelni, s így még a gyengébb fagy hatására is károsodnak.

A melegedő klíma miatt Magyarországon is egyre több helyen lehet fügét nevelni, ami korábban csak a mediterrán területekre volt jellemző.

De az esetleges erős téli fagyok olyan súlyosan károsíthatják ezeket a növényeket, hogy odaveszhet a finom fügelekvár reménye.

A lágyszárú évelő növények, kerti virágok, például a krókusz, a tulipán, a hóvirág, a nőszirom, a tél közeledtével, sőt sokszor már az elvirágzásuk után nem sokkal, elvesztik föld feletti zöld hajtásukat. Továbbélésüket a talajban áttelelő hagymájuk, gyöktörzsük biztosítja.

- Mi történik a télen is zöldellő növényekkel, amelyekre azt mondjuk, hogy örökzöldek? Az ilyen növények levelei vagy kis felületűek, mint a fenyők tűlevelei, vagy olyan bevonattal rendelkeznek, ami véd a tél veszélyeitől. A kertekben egyre gyakrabban lehet találkozni a vastag, kemény levelű, örökzöld babérmeggy bokorral. Az örökzöld növények levelei, a kevesebb fény és az alacsonyabb hőmérséklet ellenére, egy átlagos télen még fotoszintézisre is képesek. Ez a folyamat azonban télen sokkal lassabb, mint a nyári melegben.

A téli pihenő után tavasszal jön az ébredés, és aztán minden ismétlődik úgy, ahogy tavaly, meg azelőtt is történt.

SZIGETI ZOLTÁN

Emberből medvét?

Hogyan lehetne elérni, hogy ne csak állatok, hanem emberek is alhassanak téli álmot? Első hallásra nagy badarságnak tűnik már a kérdés is.

Pedig gyakran találkozunk a felvetéssel tudományos-fantasztikus regények lapjain, ahol az űrhajósok „lefagyasztása”, életfunkcióik felfüggesztése az egyetlen esély, hogy évszázadokig vagy akár évezredekig tartó utazásokat lehessen tenni a végtelen kozmikus térben. Néhány régész barlangban talált csontok elemzése alapján feltételezi, hogy oldalági ősrünk, a neandervölgyi ember képes lehetett rá, hogy a

hideg téli hónapokban lelassítsa az anyagcseréjét, és téli álommal védekezzen az időjárás viszontagságai ellen.

Mindenesetre nincsen adatunk arról, hogy a modern embernél bármikor is kialakult volna a téli álom szokása. Ám a 19. század végén tervek születtek, hogy néhány hónapra altatásba lehessen helyezni azokat, akiknek a fűtés és a táplálkozás az év legnehezebb időszakában komoly gondokat okoz. Vagyis a legszegényebbek számára hozott volna létre ilyen intézeteket egy francia emberbarát, hogy munka és megélhetés híján így

vészelhessék át a zord telet.

Még azt is kitalálta, hogyan lehetne az állatok téli álmára emlékeztető állapotba hozni a segítségre szorulókat. A nálunk pöfetegként ismert gombafajta porának füstjét ajánlotta, amelyet a méhészek arra szoktak használni, hogy a méheket elkábítsák, amikor a mézet szüretelik.

A világsajtóban a huszadik század fordulóján, 1900-ban kapott szárnyra a hír a szegényeket altatással megsegítő tervről. Úgy tűnik, minden újság ugyanazt a néhány soros szöveget vette át valamelyik, már akkor is működő hírügynökségtől. De az is lehet, hogy csak egy évtizedekkel korábbi cikk került újra forgalomba, mert a magyar Vasárnapi Újság már 1859-ben írt ugyanerről! A „francia emberbarátnak” nem ismerjük a teljes nevét, mindenütt csak A. Joux-ként (ejtsd: zsú) hivatkoznak rá. Nem tudjuk, hogy létezett-e egyáltalán, vagy csak egy újságíró találta ki az egészet, hogy az „uborkaszegont”, az érdekes események híján unalmas időszakot feldobja valamivel.

Joux terve természetesen kivitelezhetetlen volt, de az orosz nagyváros, Szentpétervár egyik déli kerületében a korabeli híradások szerint tényleg

kísérletezni kezdtek az orvosok, hogy a családok legöregebb és legelesettebb tagjai hogyan tudnák tartós álomban (de azért időnként felkelve), egyetlen kenyérrel és néhány liter vízzel túlélni a novembertől februárig tartó időszakot. Nem ők találták ki a módszert: hallották, hogy sokan ezzel próbálkoznak, és mint kíváncsi kutatók, szerették volna megmérni, hogyan alakul a testhőmérsékletük és a fizikai állapotuk. Valójában az állhatott a háttérben - csak a korabeli urak és úrhölgyek számára így már nem lett volna elég érdekes -, hogy a mozgás hiánya miatt kevesebb energiára és kevesebb táplálékra van szükség, így a legszegényebbeket, az öregeket és a gyerekeket is inkább ágyban, takaró alatt tartották, hogy ne hűljenek ki, és kevesebb élelem is elég legyen nekik.

Éhezés és szegénység ma is létezik, az emberiség azóta is reménytelenül próbál túljutni ezen. Pedig már egyre többen keresik a helyes irányban a megoldást: nem a tüneteket kell kezelni, hanem az okokat kell felszámolni, amelyek előidézik a szegénységet. Jó hír, hogy noha százmilliók élnek szörnyű körülmények között, az elmúlt évtizedekben az arányuk fokozatosan, világméretben csökkent. Egyre többen tudták átlépni a nyomorküszöböt. De rossz hír, hogy a koronavírus járvány és az azzal járó gazdasági visszaesés ismét megnövelte a nyomorgók számát. A klímaváltozás pedig a Föld számos pontján és országában immár nemcsak a téli, hanem az aszályos nyári hónapokat is elviselhetetlenné teszi. Nézz utána, milyen sors vár például Madagaszkáron családok százazeire, akiket éhínség sújt!

Z. KARVALICS LÁSZLÓ

Zzzz

Puccs Kerekerdőben

Medvenc, Kerekerdő polgármestere minden telet mélyen, álmok nélkül aludt át. Ez idő alatt Borzas irányította Kerekerdő életét, hozzá fordultak az állatok ügyes-bajos dolgaikkal.

Történt azonban, hogy a két kert építése utáni tél szokatlanul hidegre fordult, és nagyon hosszúnak ígérkezett, így Borzast is elfogta a téli álom szédülete, ami nem szokatlan az északabbra élő borzok körében. Bronzöntőnk ásítózva zárta be műhelyét, szabadságra küldte segédeit, behúzódott szerény hajlékába - és nyomban elaludt. Őt azonban színesebbnél színesebb álmok szórakoztatták.

Kerekerdő állatai megszéppentek. Ki fog Medvenc és Borzas helyett intézkedni? - tették fel a kérdést a rendkívüli erdei gyűlésen.

- Majd én! - emelkedett szólásra Farkas.

- Te? Hiszen ez az első gyűlés, amin látunk, s amúgy sem veszed ki a részed a közösség életéből. Nem építetted a vízgyűt, az erdei kisvasutat, a kerteket. Nem szavazunk meg! - jelentette ki határozottan Vaddisznó. Farkas elsompolygott.

- Hát akkor én! - csapott mellére Bagoly, hogy csak úgy repkedtek a tollpihék a tölgyfa ágáról. - Én vagyok Medvenc és Borzas legközelebbi barátja, tudok az ő fejükkel gondolkodni!

Bár az utóbbi kijelentés tartalmában kételkedtek, az előbbit nem cáfolhatták a gyűlés résztvevői. Bagoly lett Kerekerdő Helyettes Polgármestere.

Sokáig csendesen, eseménytelenül teltek a hideg téli napok. Aztán december közepén egy éjjel hirtelen hatalmas mennyiségű hó hullt az égből, és vastagon belepte az erdei utakat.

Borzast hajnalban különösen édes álom lepté meg. Hatalmas, fehér kókusz torta feküdt előtte az asztalon, hát megkóstolta. Nagyon korgott a gyomra, felébredt, kibotorkált a háza elé, és látván a sok-sok havat, így dünnyögött: „Lám, lám, megvan az álom jelentése!” Nagyon harapott a hótortából, aztán visszafeküdt, s hamarosan ismét jóízűen durmolt.

Másnap néhány kisebb testű négylábú állat Bagoly elé járult.

- Helyettes Polgármester Úr, tegyél valamit! Elakadunk a hóban - állt elő kérésükkel Vidra.

- Azt hiszem, Medvenc Vaddisznóhoz fordulna ebben az esetben....

Így is tett. Vaddisznó nekiállt letúrni a havat az erdei ösvényekről, de látszott, hogy erejéből csak néhány jelentéktelen utacska megtisztítására futja.

Bagolynak ekkor új ötlete támadt. Az erdőlakókkal rózsét hordatott az ösvényekre, amit aztán meggyújtottak. A hó el is olvadt az utakon, az állatok boldogan tapicskoltak az elfeketedett hólében.

Csakhogy következő éjjel a hólé ráfagyott az utakra. Az állatok nagyokat estek. Soha annyian nem kerültek a Kerekerdei Kórházba csonttöréssel, mint azon a télen. Az erdőben felerősödött az elégedetlenség hangja.

A sértett Farkas elérkezettnek látta az időt, hogy átvegye a hatalmat Kerekerdőben. Egy éjjel csatlósaival, Hiénával, Sakállal, Görénnyel, Nyércel és Vadmacskával elfoglalták a polgármesteri hivatalt, benne az éléstár kulcsait, és a kincstár összes tallérját a hivatalba hordták.

Kerekerdő csendjét reggel farkasüvöltés verte fel.

- Összehívom a rendkívüli erdei gyűlést! - ordította Farkas.

Az erdőlakók megérkeztek a tisztásra. Farkas csatlói a gyűlés résztvevői körül köröztek fenyegető morgással.

- Én vagyok a Helyettes Polgármester, csakis én hívhatom össze az erdei tanácsot! - huhogta mérgesen Bagoly.

- Már nem te vagy, leváltottalak. Jégpályává változtattad az erdőt, megtöltöted törött végtagokkal az erdei kórházat! Alkalmatlan vagy! - vágott vissza Farkas. - Az első intézkedésem, hogy eltörlöm a húsevés tilalmát! - jelentette ki vészjósló hangon az önjelölt vezér.

- Nem vagy a polgármesterünk, mert nem szavaztunk meg, márpedig nálunk demokrácia van! Ráadásul hatalmas mennyiségű káposztánk és egyéb zöldségünk van felhalmozva az éléskamránkban. Semmi szükség a húsevésre. Én nem fogok húst enni! - szállt szembe Farkassal Menyét.

- Én sem, én sem, én sem, én sem! - zúgott az erdő.

Farkas csatlósaival visszahúzódott a polgármesteri hivatalba. „Az éléskamra tele van káposztával? Ezen segíthetünk!” - gondolta fogcsikorgatva. Hiénát beküldte a városba,

hogy azonnal adja el a felhalmozott káposztát. Napszálltakor szekerek jelentek meg az éléskamra előtt, s tucatnyi zöldséges pakolta csendben az olcsón vásárolt káposztát.

Borzas ezen az estén ismét álmot látott, ám most kellemetlent. Kedvence, egy tál káposztás tészta állt előtte az asztalon, de ahogy villájával közeledett felé, Farkas, aki az asztal másik felén ült, folyton elhúzta előle a tányért. Gyomra megint nagyot korgott, felriadt. Kilépett a háza elé, és tartalék kulcsaival elindult az éléskamra felé, hogy éhségét csillapítsa, ám rögtön hanyatt esett a jégen. Ettől teljesen felébredt. Amikor odaért az éléstárhoz, elkerekedett a szeme. Farkas és csatlósai éppen a káposzta rakodását felügyelték, és a szekerek lassan megteltek a zöld halmokkal. Elcsúszkált Medve barlangjához. Egyszerre érkezett Bagollyal.

- De jó, hogy felébredtél, Borzas! Farkas és pribékjei átvették a hatalmat. Puccsot szerveztek. Épp most határoztuk el a gyűlésen, hogy felébresztünk benneteket - huhogta hadarva Bagoly.

- Most már értem, hogy Farkasék miért kótyavetyélik el a káposztatermésünket!

Addig rángatták, csipkedték, csiklandozták Medvencet, amíg fel nem ébredt.

- Baj van komám! Szaladjunk az éléskamrához! Az erdőlakók hamarosan körülvették az éléskamrát.

- Légierő, támadás! Gyalogság, támadás! - adta ki a parancsot Medvenc.

Bagoly, Sas, Héja, Sólyom és Kánya a levegőből csapott le Farkasra és bandájára. A megtépázott puccsistákat a többiek a földről rohamozták meg. Farkast Medvenc terítette le egyetlen pofonnal, Hiénát Vaddisznó, Sakált Szarvas, Görényt Borzas, Nyércet Nyest, végül Vadmacskát Puskaravasz, a róka.

A városlakók nem várták meg, amíg az állatok parancsolnak rájuk, az utolsó fejig visszarakták a káposztát az éléstárba, aztán hazaszekereztek.

A győztes állatok az erdő széléig kísérték a puccs résztvevőit.

- Menjete! Többé ne lássunk benneteket a Kerekerdőben! - ítélkezett Medvenc.

- Legyen bármilyen hideg és hosszú telünk, Borzas, te többé nem alhatsz téli álmot! - morogta Vaddisznó. - Hacsak meg nem győzöd Medvencet, hogy maradjon ébren helyetted!

VARGA ZOLTÁN ZSOLT

A colorful illustration of a child with spiky purple hair sleeping peacefully in bed. The child is wearing a blue and yellow striped shirt and is tucked under a dark blue blanket. A blue cat is curled up next to the child. The background is a dark blue night sky with a yellow crescent moon, white stars, and falling blue snowflakes. The child's face is pale with rosy cheeks and closed eyes, and a gentle smile. The overall mood is cozy and serene.

Ahol az alvás tör utat

Mikor kicsit belázasodtam,
nem kellett iskolába menni,
egy hetet szinte átaludtam,
jó volt a mesék közt lebegni:

az ágy szélén ülve olvasta
mind sorba fel a nagymamám.
Mint kisállat, ki a holnapra
gondol, és gyűjt az év során

magot és bogárlábat,
s hátat fordíthat a világnak -
megteremtettem külön világomat.
Becsülni kell a téli álmokat,

a független nyugodt helyet,
ahol lelassulhat lélegzeted,
ahol az alvás tör utat.
S az udvaron kutya ugat.

VÖRÖS ISTVÁN

Egész télen álmodnánk

Anya, tudod,
hogy a medvék téli álmot alszanak?
Nekünk is azt kellene!
Nemcsak mert
mindig álmosan megyek iskolába,
és hideg sötétben jövök haza
a korán érkező téli estéken.
Inkább mert most
csak Szilveszterkor gondolunk az új évre,
mindenfélét megfogadunk,
amit persze nem tartunk meg.
Ha egész télen álmodnánk
az új évről,
a többi évszak talán
elég se lenne
valóra váltani
az összes álmot.

HAÁSZ JÁNOS

Varázslat, elvitelre

Szmirp, a kétfejű sárkány épp Tükörországba tartott, amikor a Tükörhegy gerincén túljutva nagy hóviharba keveredett és eltévedt. Szerencsére a boszorkány az új varázstükrén keresztül követte útját, és amikor úgy látta, a sárkány rossz irányba tart, segítő fényjelet küldött neki a havas égre.

Több fényjel és némi bolyongás után Szmirp végül megérkezett a kétfejű sárkányok ősi sziklaüregéhez, majd egyre beljebb és beljebb merészkedett benne. Már majdnem odaért a barlang közepéhez, ahol temérdek kétfejű sárkány, egymás hegyén-hátán, hangosan horkolt mély álmában, amikor a háta mögött feltűnt a hideg tél gonosz úrnője, a jégkirálynő.

A jégkirálynő elmesélte, hogy a sárkányokat különös álmokór támadta meg, és sehogy sem lehet felébreszteni őket. Száz évvel ezelőtt egyikük jégből készült varázskönyvet talált. Amikor kinyitotta, gonosz bűbáj tört Tükörországra, azonnal havazni kezdett, a könyvet kinyitó sárkány álomba merült. Néhány sárkány megpróbálta becsukni a könyvet, de amint a közelébe mentek, ők is elaludtak. Az ébren maradt sárkányok a hideg elől a barlangba menekültek, majd hosszas tanácskozás után a könyv köré gyűltek és álomra hajtották fejüket.

A boszorkány, aki varázstükrén át végighallgatta a történetet, felkiáltott:

- A jégkirálynő ősi jégvarázskönyve! - majd a szájához kapott. Remélte, hogy a jégkirálynő nem hallotta meg szavait.

Szmirp lassan és óvatosan hátrált a jégvarázspálcáját fenyegetően suhogtató királynőtől, és amint a barlang közepében heverő varázskönyv közelébe került, édes álomba merült.

A boszorkány tekintetével figyelmesen követte, és amikor varázstükrében megjelent a könyv, elsuttogta a megfelelő varázsigét. Így a tükrön át sikerült becsuknia a jégvarázs könyvet, és ezzel megszűnt a téli álomot hozó bűbáj.

Elállt a hóesés, sugarait bontogatta a nap, és a barlang közepén egymás után felébredtek a kétfejű sárkányok. Örömtüzeket fújtak, röpködve cikáztak körbe-körbe, és egymás szavába vágva mesélték százéves álmaikat. A jégkirálynő olyan gyorsan menekült a barlangból, hogy még a jégvarázspálcáját is elejtette közben.

A kétfejű sárkányok megválasztották Szmirpet vezetőjüknek, és beomlasztották a barlang bejáratát, hogy a jégkirálynő soha többet ne juthasson a varázskönyvéhez. Így viszont otthon nélkül maradtak. Szmirp akkor elmesélte, hogy ismer egy mesebeli, széle-hossza-nincs erdőt, ahol egy-, három-, hét- és tizenkét fejű sárkányok élnek. Azonnal fel is kerekedtek, és az erdőbe költöztek.

A boszorkány ráncos, bütykös és göcsörtös kezével a varázstükrön keresztül átnyúlt az eltorlaszolt barlang közepébe, magához vette a jégvarázskönyvet és a jégvarázspálcát. Addig is, amíg kitalálja, mire és hogyan használja a csodás eszközöket, mindkettőt betette a mélyhűtőjébe.

KOVÁCS ZOLTÁN TIBOR

Ha Holle anyó párnáját rázza...

... hull a hó a világban. És micsoda nagyszerű tulajdonságai vannak! Kiváló hangszigetelő, mert lyukacsos szerkezetű, és jól el tudja nyelni a hangokat, így egyszerre csökkenti a hangerőt és a visszhangot. Pár centi hó akár a hangok 60 százalékát is elnyeli.

A hó tulajdonképpen szagtalan, néhányan mégis megérik a szagát. Az egyik magyarázat szerint a hópelyhek magukba zárják a levegőben szétoszlott

apró részecskéket vagy az algákat, amelyek saját illatot hordoznak. Egy másik szerint a hó megakadályozza, hogy a szagok felszálljanak a talajból, ezért van ilyenkor a levegőnek szokatlanul tiszta illata.

Nem csak fehér színe lehet: a középkorban a „véres havat” rossz előjelnek tartották. A ritka jelenségnek két oka van: ha a szél sok szaharai port hordoz, a pelyhekben néha vörös homokszemcsék rekedhetnek. Bizonyos algafajták szintén vörösre, narancssárgára, rózsaszínre vagy zöldre színezhetik a havat.

A hónapok több típusa létezik, hőmérséklettől és páratartalomtól függően. A **porhó** nagyon száraz, még nyomás alatt sem tapad össze. A nedves hó viszont különösen jól tapad, ebből lehet igazán hóembert vagy hógolyót készíteni. **Hószítalásról** beszélünk, amikor nulla fok körüli hőmérsékleten apró szemcsék képződnek, ezek hasonlítanak a jégesőhöz. Az **ónos eső** a hó és az eső keveréke, amely a talajra hullva azonnal megfagy és a jéghideg folyadékcseppekből kemény jégbevonatot képez.

A közhiedelemmel ellentétben nem az inuitoknak van a legtöbb szavuk a hóra, hanem a skótoknak! A tudósok 421 kifejezést gyűjtöttek össze, köztük a különös hangzású „feefle” és „flindrikin” szavakat.

Hallottál már a **white-out**-ról (ejtsd: vájtáut)? Ez a jelenség főként a magas hegyekben és a sarkvidékeken fordul elő. Ha a tájat mély hó borítja és a fényt felhős égbolt vagy hóesés homályosítja, minden kontúr elmosódik, és a horizont már nem látható. Az ég és a talaj a hó és a tükröződések miatt egyformán fényes és fehér: az ember úgy érzi, mintha hatalmas fehér gömbben lenne.

Ritka és csodálatos látvány a **hajszáljég**, amit fagyos, hómentes napokon látni. Ilyenkor sűrű, hófehér szálak jelennek meg az erdőben a korhadt ágakon. Előfeltétele a magas páratartalom, a fagypont alatti külső hőmérséklet és a fagypont feletti hőmérséklet a fában. A folyamatban egy hidegtűrő gomba is részt vesz, amelynek anyagcsere-gázai folyamatosan szorítják ki a vizet a fából, ahol az

azonnal megfagy: így alakul ki a hajszáljég.

1936-ban a japán Ukichiro Nakaya volt az első, aki **mesterségesen havat** állított elő. Felfedezte, hogy a hókristályok - a hőmérséklettől és a páratartalomtól függően - mindig hatszögletűek, de különböző alakúak. Eddig 121 alapformát ismerünk. Az egyedi formák változatossága azonban szinte végtelen. Feltehetően még soha nem hullott le két teljesen egyforma hópehely az égből.

Végül egy földönkívüli havas tény: a csillagászok feltételezik, hogy a Marson rendszeresen előfordulnak **hóviharak**. Ám a hó valószínűleg elpárolog, mielőtt a talajra érne. A Marson hatalmas jeges területek is vannak, mint a Koroljov-kráter, amelynek átmérője 82 kilométer. A legmélyebb részén 1,8 kilométer mély krátert jégtakaró borítja.

BORSICZKY-FÉL JÚLIA

Ilyen a tél

Az évszakok gyakran megihlették a zeneszerzőket. Megesett, hogy történeteket alakítottak belőlük – ilyen például Joseph Haydn (ejtsd: jozef hájdn) *Évszakok* oratóriuma vagy Franz Schubert (ejtsd: franc súbert) *A téli utazás* dalciklusa. Máskor hangulatot fejeztek ki, mint Pjotr Iljics Csajkovszkij az *Évszakok* hónapokra tagolt zongorasorozatában.

A legismertebb, mondhatjuk komolyzenei sláger Antonio Vivaldi *A négy évszak* című kompozíciója. Ez négy hegedűverseny füzére, aminek hallatán felsóhajthat valaki: jaj, milyen hosszú lehet! De mindössze 40 perc az egész sorozat, mivel egy versenymű a barokk korban még csupán 10 percig tartott. Vivaldi négy hegedűversenye az évszakok nevét viseli címében, a tavasszal kezdve, a télel zárva.

Mit gondoltok, mit írt Vivaldi a hegedűversenyekbe? Hangokkal lefestette a telet, vagy távolabbi utalásokkal igyekezett téli érzeteket kelteni? Persze, nehéz dolga lett volna, mert hangokban hópelyheket vagy jeget ábrázolni igazán nem könnyű, talán nem is lehetséges.

Aki nem tudja, nem találja ki, mit tett Vivaldi. Ő ugyanis nem a hangokkal kezdte a komponálást, hanem minden évszakhoz írt egy szonettet.

Nem sajtóhiba: nem szonátát (ami zenei műfaj), hanem szonettet, ami költői munka. Olyan versforma, amely 14 sorból áll. Majd úgy írta meg a hegedűversenyt, hogy a zene fölé odaírta a szonett kulcsszavait, tehát tudjuk, mit fest elénk a zene hangjaival. Ismerjük meg Vivaldi tél-versét Baranyi Ferenc fordításában:

*Fekete felhőkből jönnek keményen
a szörnyszelek s szigorúan morognak,
a percek lépte koppanó az éjben,
a végtelen fagy fogakat vacogtat.*

*Vonulását az egykedvű napoknak
tűz mellől nézzük, kint esőverésben
járkál az élet, dermesztő fagyok vad
világában bolyong reszketve, tétlen.*

*Sokan csuszkálnak, olykor földre esnek,
majd – felszökvén – suhannak sima jégen,
míg betörik páncélja a vizeknek.*

*Nagy vaskapuk mögül kitör merészen
Bóra, Sirokkó, ura vad szeleknek,
ilyen a tél – s mennyi öröm a télben!*

(A bóra és a sirokkó erős, kemény déli szelek.)

Remélem, meghallgatod A négy évszaktól a Tél hegedűversenyt. Nagyon színes a zene, és a barokk zene módján ábrázolja is a szöveget. Ha nem tudjuk, miről szól, akkor is élvezhetjük. A későbbi korokban a szavakat illusztráló, képeket lefestő zene jobban alkalmazkodik a kiindulásul szolgáló „történethez”. A 18. század muzikája még nem ilyen. A Tél második tételét gyakran halljuk idillikus, barátságos, szép muzsikának, pedig az a komor hangulatú második versszakhoz kapcsolódik.

HOLLÓS MÁTÉ

Jégbe zárt kontinens

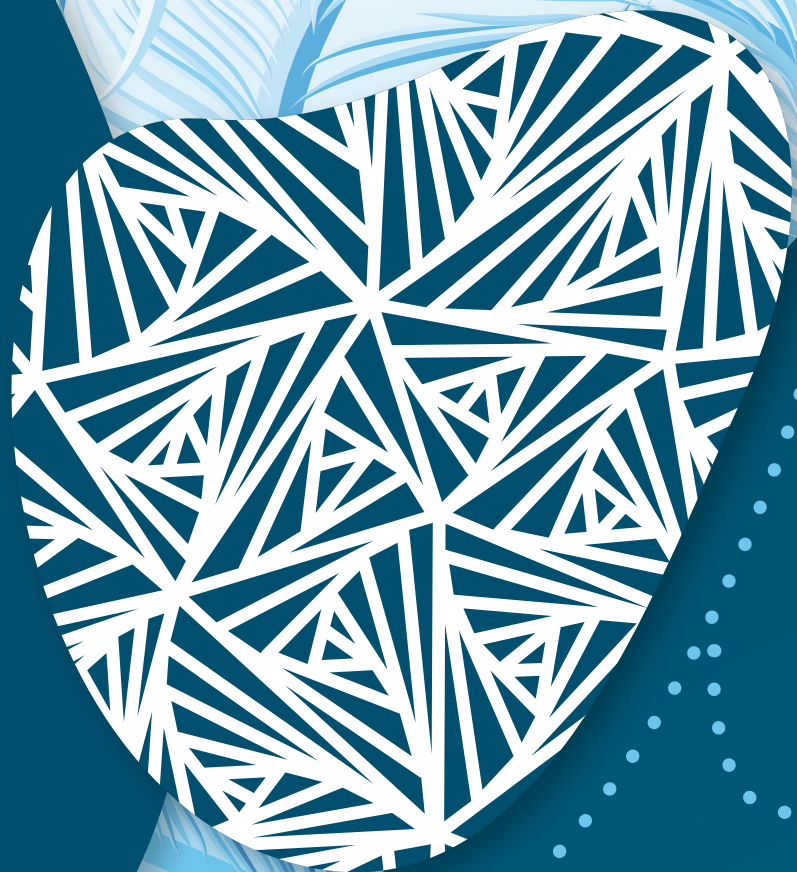
Azon a hajnalon az emberek szörnyű nagy hidegre ébredtek. Hálósapkájuk odafagyott az ágyhoz, a konyhában a kenyér annyira megkeményedett, hogy csak baltával lehetett darabolni. A hirtelen jött dermesztő fagy a pincékben tárolt bort sem kímélte, sorra szétfeszítette a hordókat.

Az 1709. január 5-éről 6-ára virradóan betört hideghullám egy nap alatt egész Európát jégbe zárta. Angliától Oroszországig, Itáliától Skandináviáig tomboltak a hóviharak, napokon át mínusz húsz foknál is hidegebb

volt, és a fagy három hónapon át nem engedett. A madarak élettelenül hulltak le az ágakról, az állatok az istállóban fagytak halálra, a fatörzsek pedig recsegve, ropogva hasadtak szét, mintha láthatatlan óriás favágó zúzná össze valamennyit. A templomok harangjai elnémultak, mert a dermesztő fagytól megrepedtek. Rémület lett úrrá a falvakban és városokban élőkön. Ha tehették volna, legszívesebben barlangok mélyére húzódnak, hogy a medvékhez hasonlóan téli álomban vészeljék át a borzasztó telet.

A szörnyű hideg Franciaországot sújtotta a legkeményebben. A hóviharak járhatatlanná tették az utakat, a városokba csak nagy nehézségek árán szállíthattak élelmet. A londoniak a Temze folyó jegén vásárt tartottak, a velenceiek gondolák helyett korcsolyákon járták be a várost. A gyógyfürdőiről híres német város, Aachen (ejtsd: áhen) forró vizű forrásai befagytak a zord időben. A folyókon harminccentisre hízott a jég, elbírta a nehéz szekereket, szánokat. A Balti-tenger négy hónapon át jégpáncélba öltözött, és utazók arról számoltak be, hogy gyalogosan vagy lóháton keltek át Dániából Svédországba, Norvégiába.

Az iszonyatos hideg nem kímélte a gazdagokat sem. A palotákat hatalmas

ablakaikkal,
óriási, fel-
fűthetetlen
szobáikkal nem
zord telekre tervezték.

XIV. Lajos király sógornője azt írta egyik rokonának, hogy hiába ül szőrmékbe burkolózva a lobogó tűz mellett, hidegtől dermedt kezével alig tudja a tollat tartani. A Napkirály udvari életét emlékirataiban megörökítő Saint-Simon (ejtsd: szenszimon) herceg 1709 rettenetes teléről feljegyezte, hogy a versailles-i (ejtsd: verszáji)

kastély lakosztályaiban a kandalló peremén álló borosüvegekről jégdarabok potyogtak.

Magyarországot sem kerülte el az ítéletidő. A több napig tartó viharos februári hóesés szinte teljesen betemette Sopront, az emberek napokra a házaikban rekedtek. Országszerte elfagytak a szőlőültetvények, és más gyümölcsfákhoz hasonlóan tönkrementek a diófák. Az áprilisi olvadás előbb jégzajlást, majd áradásokat okozott, és a medrükből kilépett folyók szarvasmarhákat, juhokat sodortak el. A kiszáradt gabonavetést tavasszal sok helyen felszántották és újravetették. A zord tél okozta élelmiszerhiány éveken át éhínséget okozott Európában.

A klímakutatók napjainkig sem találják a rendkívüli és tartós hideg magyarázatát. Talán az 1709 előtti vulkánkitörések hatalmas mennyiségű por- és hamufelhője, valamint a kiterjedt napfolttevékenység miatt halmozódott fel északon a szokatlanul zord, sarkvidéki hideg.

RESZLER GÁBOR

Makkellán története

- Hogyan lettél tölgyfa? - kérdezte az öreg Makkellánt unokája, Makkelek. A makkok világában olyan volt ez a kérdés, mintha egy embergyerek azt tudakolná, hogyan lesz a kisbaba.

Nehezen is beszélt róla Makkellán:

- Hát... Térjünk rá vissza később, mikor már csírázni kezdted, jó?

- Papa! Állandóan arról beszélsz, hogy egész télen át egy mókusnál raboskodtál! Most akkor mégsem?

- Jó, elmondom! - törődött bele az öreg Makkellán. Előbb-utóbb úgyis túl kell esnie ezen a történeten... - Annyi időse lehettem, mint te. Amikor leszakadtam apámról, szörnyű nagyot estem az avarba. Hetekig csak feküdtem mozdulatlanul, azt hittem, ennél rosszabb már nem is jöhet. Ennyi az egész, így lettem fa!

- Ne már! És a mókus? - elégedetlenkedett Makkelek.

Hiába reménykedett Makkellán, hogy a kis makk majd elalszik, és nem faggatózik tovább, folytatnia kellett a történetet.

- Szóval... Hetekig csak feküdtem, aztán...

- Jött a mókus?

- Most akkor elmondjam, vagy inkább aludnál?

- Bocsánat, papa, hallgatlak!

- Tehát hetekig csak feküdtem. Aztán... Lelőtted a poént! Tényleg jött a mókus! Télvíz idejére elhurcolt sok száz társammal együtt. Besuvasztott egy odúba minket... A többiről nem szívesen beszélek.

- Pedig most kezd izgalmas lenni!

- Ám legyen. Tudod, az a mókus nemcsak szórakozásból gyűjtött össze minket, mint gyűjtő a bélyeget. Sejtettük, hogy egyszer majd megéhezik, de bízunk benne, hogy addigra néhányan kereket oldhatunk. Így is volt, egyesek lehuppantak, és újra beütötték magukat, mint gyerekkorukban. Többé sose láttuk őket! Mások nem jártak ekkora szerencsével...

- Szerencsével? - csodálkozott Makkelek.

- Igen, szerencsével, de ha még egyszer félbeszakítasz, inkább nem is folytatom!

- Ne haragudj, papa! - fészkelődött Makkelek.

- Azok közé tartozom, akik az odúban rekedtek.

Egy hideg téli estén az én mókusom megéhezett. A mai napig a szemem előtt lebegnek a mocskos kis mancsai... - Makkellán elérezékenyülten törölgette párás szemét, de folytatnia kellett történetét, nehogy Makkelek megint közbeszóljon. - Senkinek nem kívánom. Órák, napok, talán hónapok vagy évek a sötétségben és bűzben, állandó rázkódás, aztán ... - ismét elérezékenyült.

Makkelek nem bírta szó nélkül:

- Aztán? Mi történt?

- Aztán ismét napvilágot láttam, megismertem nagyanyádat (hú, micsoda porzói voltak!), végül legyökereztem. A többit már tudod, a makk sem esik ám messze a fájától!

Makkelek tágra nyílt szemmel bámult nagyapjára a korántsem mindennapi történet hallatán. Végül csak annyit tudott hozzáfűzni:

- Remélem, egy nap engem is megemészt... akarom mondani, elraktároz egy mókus!

SZABÓ CSABA

Az első

Nem értem, miért nem mozdul. Csak fekszik itt mellettem, hatalmas testén a puha szőrréteg alig-alig moccan. Valami baja van? Percenként ha háromszor vesz levegőt, és hallok, hogy szíve is ritkán dobban. Amikor izgalmamban visongani kezdek, azért mégis mozdul, lassan, nehézkesen, látom, nem is igazán tudja, hol van és mit csinál, csak úgy ösztönösen, mintha valami program futna le benne, teljesíti kötelességét. Tejet ad, orrával megbökdös, aztán nehéz fejét újra a földre ejti.

Jajaj, gondolom, jajaj, itt valami nem stimmel! Nem fér a fejembe, hogy a testvéreim miért nem pánikolnak. Elvégre az anyánkról van szó! Miért

csak én veszem észre, ha gond van? Talán mert én vagyok az elsőszülött. Minden teher az én vállamat nyomja, ez sehogy sem igazságos. Ez a két tökfej csak úgy él bele a nagyvilágba. De valakinek gondolkodnia is kell! Felkelek, megnézem apánkat. Roppant háta olyan ívben szeli át a barlangot, mint valami földmélyi hegyvonulat, ami hamarosan a felszínre tör. De ő is, akárcsak anyánk, gyanúsan mozdulatlan, mint aki... Kimondani sem merem. Valamit tenni kell, és haszontalan testvéreimre nem számíthatok. Segítséget hívok! Felpattanok, hisz álom úgysem jön a szememre, és már vágatok is a barlang hosszú kürtőjén át, ki a szabadba.

Odakint hideg levegő fogad, és olyan sűrű sötét, mint apám szeme. Mintha ő figyelne, szigorúan, hogy mit keresek idekint. Mit keresek? Kit keressek? Ki segíthetne rajtuk? Tanácstalanul ácsorgok a csillagmező alatt, a távolban két hegy vállán imbolyog a Holdtányér. Az éjszaka neszezős zajaihoz most élesebb hang csatlakozik. Hát persze, ocsúdom hirtelen. A bagoly! Hiszen minden mesében ő az orvos. Csak követnem kell a vijjogó hangot.

Bejutok az erdőbe, talpam alatt ropog a sok gally. Egy vaddisznócsalád szúrósan méreget. Az őzek fázósan összetömörülnek, egymást melegítik. Közeledem bagolydoktor odújához. Mikor a fa lábához érek, mancsommal nagyot csapok a törzsre, hogy a fa csupasz koronája is beleremeg. A bagoly méltatlankodva kukucskál ki. Mikor észrevesz, dühösen rám förmed.

- Mit akarsz itt, kölyök, és minek csapkodod ezt a fát?!

- Bagolydoktor, csak te segíthetsz!

Nagy szeme még jobban elkerekedik.

- Miféle doktorról beszélsz? Megvesztél talán, kölyök?

- Anyám és apám - hadarom egy szuszra -, bagolydoktor... halálukon vannak!

A bagoly erre elcsendesül. Gyanakodva méreget, mint aki azt latolgatja, vajon a bolondját járatom-e vele. Aztán, talán látja szememben a kétségbeesést, megkönyörül, és leereszkedik a magasból.

- Nem vagyok doktor - jelenti ki most már nyugodtabb hangon -, de azért megnézem, mit tehetek.

Előnt a hála, szívem szerint magamhoz ölelném,

de nincs sok időnk, így rögvest nekilódulok, és szaladok vissza a barlangunkhoz. A bagoly a fák között repül, szárnyának halk suhogása kísérteties az éjjeli erdő csendjében.

Mikor kiérünk a fák közül, mintha az ég hasadna ketté, fülsiketítő dörrenés tép belénk, majd fémdarab csapódik egy sziklába.

- Vadászok! - kiáltja a bagoly, és még gyorsabban repül.

Szedem a lábam, ahogy tudom, közben úgy érzem, a szívem ide-oda vándorol a mellkasomban, annyira zakatol. Újabb dörrenés, a fém most a földbe puffan. A következő lövés kis híján átlukasztja a bagoly szárnyát. Hallom, amint szentséggel odafent, és próbál cikcakkban repülni, mert úgy nehezebb célponttá válik. Szerencsénkre rövidesen elérjük a barlang száját, és bemenekülünk rajta.

- Hát, kölyök - lihegi a bagoly-, ahhoz képest, milyen nyugodalmasnak indult az éjszakám, te rendesen felráztad!

Nem szólok semmit, csak futok tovább, be a vackunk felé. Most az a legfontosabb, hogy a doktor megmentse a szüleimet. Hallom, ahogy repül mögöttem, ügyesen kerülgetve a barlang beszögelléseit és az éles sarkokat. Aztán megérkezünk. Oktondi testvérkéim mit sem sejtve szunyókálnak szüleink temérdek halmi között. A bagolyra nézek, és szüleimre mutatok. A bagoly földre száll, esetlenül topogva közelebb merészkedik hozzájuk. Szemügyre veszi a két, elébe tornyosuló izomtömeget, a roppant karmokban végződő mancsokat, a nedvesen fénylő orrokat. Aztán felém fordul, és éppen mondana valamit, mikor anyám kinyitja szemét, és észreveszi őt.

Észreveszi, ahogy egy betolakodó éppen fiacskáját szemlélteti. Kiáltani sincs időm, mancsát a magasba lódítja, a barlangot betölti a szőre alól feltörő nehéz szag, azzal lecsap a jó doktorra. A bagoly épphogy arrébb ugrana, az ütés így csak súrolja, de tollas teste ettől is magatehetetlen forgásba kezd, majd nekiverődik a barlang falának.

- Anya - szakad ki belőlem -, ne bántsdl!

Anyám értetlenül bámul rám, szeme még mindig homályosan fénylik a hosszú álomtól. Rekedt harci üvöltésétől apám szeme is kinyílik, és már bömböl is a torkából a csatakiáltás, előrelendül, hogy fogaival megragadja a sérült baglyot. Én eléugrom, rácsimpaszkodom az orrára, súlyom, bár elenyésző az övéhez képest, arra elég, hogy támadását fékezze. Megpördülök, felkapom a baglyot, és szaladok vele, ki a barlang szájáig. Szüleim kóválygó fejjel néznek utánam.

Haza kell vinnem a baglyot. Otthon, az odújában majd biztonságban meggyógyul. Most szárnyaszegetten lóg a számban. Kidugom fejem a szabad levegőre. Mi van, ha még odakint ólálkodnak a fémköpő vadászok? Összeszedem bátorságomat, és futni kezdek, teljes erőmből. Még sosem vágtattam ilyen gyorsan. Csak az erdőbe jussak be, vijjog bennem a gondolat, csak a fák közé, ott már nem találnak el olyan könnyen. Úgy érzem, velem reszketnek a csillagok, és szememben sápad a Hold, ahogy az erdő felé törtetek. Egy dörrenés, egy füttyenés, bundámon átsimít egy hideg áramlat. Nem találtak el. Még egy dörrenés, de a fájdalom

elkerül, és már bent vagyok a tölgyek között, a fák szinte betessékelnek szoknyájuk mögé.

Csak a bagoly fájánál nyugszom meg. Felmászom a törzsén, és finoman besegítem az odújába. A bagoly piheg, egy darabig csak nézzük egymást. Most valahogy mégis elhiszem neki, hogy nem doktor. Különben nem nézne ilyen elgyengülten, ilyen esendően. Végül megszólal, vékony, gyenge hangon.

- Ez az első év, hogy látod a szüleid téli alvását?

- Téli alvás? - kérdezek vissza. - Csak aludtak?

A bagoly bólint. De látom rajta, hogy pihenni akar, így nem fárasztom további kérdésekkel. Elköszönök tőle, és lemászom a fa törzsén. Hazafelé már nem rettegek úgy, és a vadászok, mintha megéreznék, hogy a hajnallal együtt a félelmem is elszállt, békén hagynak.

Visszaérek a barlangba, és elhelyezkedem testvéreim mellett a vackban. Szívesen megbeszelném szüleimmel az elmúlt órák eseményeit, de ők már újra mélyen alszanak, testük melegével töltve meg a vackot. Ahogy lehunyom szemem, arra gondolok, egy napon majd én is felnőt看 medve leszek, és akkor végigalszom a telet, de álomban is készen állok majd, hogy megvédjem az enyéimet.

KAPITÁNY MÁTÉ

PAP KATA rajzai

Medve, télen

Álom, álom, hosszú álom,
a tél végét nem találom,
nem bizony, az elejét se,
a találkozót lekéste,
mire megjött, már aludtam,
barlangban a lóbórt húztam,
hosszan, egész februárig,
mikor a tél vége látszik.
Nem kell kakas, nem kell vekker,
én magamtól ébredek fel,
ha már hasamra süt a nap,
s visszahúzza körmét a fagy.
Ébren leszek egész nyáron,
az időt munkára szánom:
egy málnásban leszek munkás,
megfelelek jobban, mint más.

FECSKE CSABA

Hideg a föld

Hideg a föld. Kemény. Jeges.
Fényes a Hold, engem keres.
Nem szeretnék felébredni,
télen margaréta lenni!
Sem cserépben, sem vázában.
Azt álmodom, hogy már nyár van:
szirmot bontok, öröm szed szét.
Száz kishúgom játszik lepkét:
táncra perdül égkék, fűzöld...
Árnyékomban hangya hűsöl.
Engem, magát, nyarat, kertet...
Ő álmodja ezt a verset?

BÚTH EMÍLIA

A Lakatlanok Szigete

Megjelent **Szabó Attila** mesekönyve
A LAKATLANOK SZIGETE **Török Eszter** rajzaival.

A Szitakötőben sok mesét olvashattál már a szerzőtől. Melyik a kedvenced? Írd meg nekünk, miért, **készíts hozzá illusztrációt vagy más műalkotást, bábozd el, készíts filmet!**

Munkádat a szerkesztőség elektronikus [info@szitakoto.com] vagy postacímén [1122 Budapest, Kissvábhegyi út 4-6/b] várjuk **2022. február 7-ig!**

A leggondosabb munkák alkotói ajándékba kapják a mesekönyvet.

„Volt egyszer egy könyv, amibe beköltözött a lapozás, és nyughatatlan iramban pörgette a lapokat előlről hátra, hátulról előre, gyúrte a papírt számarfülesre, mintázta kávéfoltosra, étel-plecsnisre, ujjlenyomatosra megállíthatatlanul. Ej, te lapozás, te, sóhajtott a könyv egy hullámosat, csihadj már, pihenj már, mert szétszakadok! Hát hogy csihadnék, hogy pihennék, hisz csak a dolgom teszem, háborgott a lapozás. Ez igaz, nyugtázta a könyv. De tudod mit, kössünk alkut! Maradhatsz, lakhatsz bennem, hiszen összetartozunk. Csak ne kapkodj, ne szeleskedj, egyszerre csak egyet mozdulj, egy oldalvullatnyit, és akkor én cserébe egész nap mesélek neked!”

